ORTODOKSiA

AHLÂKÎ VE DİNÎ RESALE

İMTİYAZ SAHİBİ: HRİSTOPOLİS MİTROPOLİTİ
MELETİOS LUKAKİS

MAHAL İDARE FENER
RUM PATRİKHANESİ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΦΑΝΑΡΙΟΝ

ΕΤΟΣ Θ' ΙΟΥΛΙΟΣ 1934 ΤΕΥΧΟΣ 103

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τύποις «Φαζιλὲτ»

ΙΕΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Η ΚΑΘΟΣΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΩΝ

ΕΝ λαμπρᾷ τελετῇ ἐπηυλόγησεν ἡ Ἐκκλησία καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν καθοσίωσιν τῶν τελειοδιδάκτων εἰς τὴν διακονίαν αὐτῆς καὶ τὸν πνευματικὸν ἀμητὸν τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Τὴν Α. Θ. Παναγιότητα προσελθοῦσαν τῇ 30ῇ περὶ ὥραν 7ην μ. μ. μετὰ τῆς περὶ Αὐτὴν Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῇ ἀκολουθίας Αὐτῆς, ὑπεδέξαντο ἐν μὲν τῇ ἀποβάθρᾳ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐφορείας Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γέρων Ἅγιος Ἡρακλείας Βενιαμίν, παρὰ δὲ τὴν αὔλειον θύραν ὁ Σχολάρχης Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Μιλήτου Αἰμιλιανὸς μετὰ τῶν ἱεροσπουδαστῶν, παρατεταγμένων εἰς δύο στίχους.

Παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς Σχολῆς προσεφώνησε δι' ὀλίγων ὁ Πρόεδρος ἐκφράσας τὴν χαρὰν καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς Ἐφορείας ἐπὶ τῇ Πατριαρχικῇ ἐπισκέψει, μεθ' ὃ ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνῳδὰ τῇ τάξει περιβληθεῖσα μανδύαν εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν, προπορευομένων τιμητικῶς τῶν ἑξαπτερύγων, τῶν χορῶν καὶ τῶν διακόνων. Κατὰ τὴν τελεσθεῖσαν δοξολογίαν, τὴν ὁποίαν ἐπεσφράγισεν ὁ πολυχρονισμὸς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ὁ Σχολάρχης ἐν συντόμῳ προσλαλιᾷ ἐξέφρασε τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Σχολῆς καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου ἐπί τε τοὺς διδάσκοντας καὶ τοὺς διδασκομένους, τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἀπαντησάσης καταλλήλως. Ἀκολούθως δὲ ἀνῆλθεν ἡ Α. Θ. Παναγιότης εἰς τὸ Πατριαρχικὸν διαμέρισμα, ὅπου προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σχολάρχου ὑπέβαλον τὰ σέβη των.

Τὴν ἐπαύριον Κυριακήν, 1 Ἰουλίου, ἡ Α. Θ. Παναγιότης προέστη τῆς θείας Λειτουργίας ἐν μέσῳ πυκνοτάτου ἐκκλησιάσματος, συνιερουργούντων Αὐτῇ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Ἡρακλείας Βενιαμίν, Χαλ-

κηδόνος Μαξίμου, Δέρκων Ἰωακείμ, Πριγκηποννήσων Θωμᾶ, Ἴμβρου καὶ Τενέδου Ἰακώβου καὶ Θεοδωρουπόλεως Λεοντίου. Κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν τιμίων δώρων ἐμνημόνευσεν τῶν συνιερουργούντων ἁγίων ἀρχιερέων, τῶν Ἐφόρων, τοῦ Σχολάρχου, τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν ἀειμνήστων κτιτόρων καὶ ἀνακαινιστῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ τῆς Σχολῆς. Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ τὴν Κυριακὴν προσευχὴν ἀπήγγειλεν ὁ Ἄρχων Μ. Πρωτέκδικος Γ. Παπαδόπουλος.

Ἅμα τῷ πέρατι τῆς Θ. Λειτουργίας, τῆς Α. Θ. Παναγιότητος περιβληθείσης μανδύαν, ἐπιτραχήλιον καὶ ὠμοφόριον, συγχοροστατούντων Αὐτῇ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν, ἐγένετο ἡ νενομισμένη ἐπὶ τῇ καθοσιώσει τῶν τελειοδιδάκτων τελετή, καθ' ἣν μετὰ κατάλληλον προσφώνησιν τοῦ Σχολάρχου καὶ τὸν ἀποχαιρετιστήριον λόγον τῶν τελειοδιδάκτων, ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ Φρίξου Κουμίδου, ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀπηύθυνε πατρικὰς συμβουλὰς καὶ νουθεσίας πρὸς τοὺς ἀπολυομένους.

Τὴν μεσημβρίαν πάντες παρεκάθησαν ἐν τῇ κοινοβιακῇ τραπέζῃ, εὐλογηθείσῃ ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Οἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀπολυόμενοι εἶναι οἱ ἑξῆς ἐννέα: Δημήτριος Κουκούζης ἐξ Ἴμβρου, διάκονος Θεοδώρητος Κοκκινάκης ἐκ Πάτμου, διάκονος Μελίτων Χατζῆς, ἐκ Κων/πόλεως, Μιχαὴλ Ἀγγελίδης ἐκ Χάλκης, διάκονος Πολύευκτος Φινφίνης ἐκ Κων/πόλεως, Πρόδρομος Ἀδὰμ ἐκ Κ/πόλεως, διάκονος Τιμόθεος Παζαρίδης ἐκ Κων/πόλεως, Φρίξος Κουμίδης ἐκ Κύπρου καὶ Χαρίσιος Λιούλιας ἐκ Κοζάνης.

Ἡ προσλαλιὰ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος

Ἠγαπημένα ἐν Κυρίῳ τέκνα,

Πλατύνωμεν τὴν καρδίαν καὶ τὸ στόμα ἡμῶν εἰς αἶνον καὶ δοξολογίαν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ καὶ εὐλογήσωμεν τὸ Πανάγιον Αὐτοῦ Ὄνομα, διότι κατηξίωσεν ἡμᾶς καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τῆς χάριτος Αὐτοῦ νὰ ἴδωμεν τὴν πνευματικὴν ἡμῶν μητέρα καὶ τροφόν, τὴν ἱερὰν καὶ γεραρὰν ἡμῶν Θεολογικὴν Σχολήν, μετὰ πλουσίαν καὶ στερεὰν τροφήν, ἀληθινὴν μητρικὴν στοργὴν καὶ νυχθήμερον ἐπιστασίαν, νὰ παραδίδῃ καὶ αὖθις κατὰ τὴν ἱερὰν καὶ ἁγίαν ταύτην ἡμέραν τῇ ἁγίᾳ ἡμῶν Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ εὐσταλεῖς στρατιώτας καὶ ὡραίους ὁπλίτας, κεκοσμημένους διὰ τῆς παιδείας καὶ νουθεσίας Κυρίου καὶ ἐστεφανωμένους διὰ τῶν εὐχῶν αὐτῆς, ὅπως καταταχθῶσι τῇ στρατιᾷ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ ἀθλήσωσιν ἁγίως ὑπὲρ τοῦ Σταυροῦ, τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ναί, ηὐλογημένα καὶ ἠγαπημένα ἐν Κυρίῳ τέκνα, θερμῶς καὶ ἀπὸ

μυχίων ψυχῆς καὶ καρδίας εὐλογοῦντες τὸ ἅγιον Ὄνομα τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, εὐχαριστοῦμεν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῇ Ἱερᾷ καὶ γεραρᾷ Σχολῇ διὰ τὴν πολύτιμον προσφορὰν δι' ἧς ἡ ποιμαίνουσα καὶ διοικοῦσα Ἐκκλησία καταρτίζει τὸ σῶμα τῶν πιστῶν, εὐχαριστοῦμεν, λέγομεν, τῇ γεραρᾷ Σχολῇ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν δόξαν καὶ τὸ κλέος τῆς Ἐκκλησίας, τοῖς σεβασμίοις Ἐφόροις, τῷ ζηλωτῇ Σχολάρχῃ καὶ τοῖς ἐλλογίμοις διδασκάλοις καὶ καθηγηταῖς αὐτῆς, διὰ τοὺς πόνους καὶ τοὺς μόχθους αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἔργου τῆς Σχολῆς, καὶ μετὰ βαθείας συγκινήσεως καὶ χαρᾶς παραλαμβάνομεν κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην στιγμὴν ὑμᾶς, τοὺς νέους τῆς χάριτος ὁπλίτας, τοὺς ὁποίους παραδίδει ἡμῖν ἡ Ἱερὰ Σχολή, ὅπως τοποθετήσωμεν ὑμᾶς ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἐπάλξεων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐνδεδυμένοι τὸν θώρακα καὶ τὴν πανοπλίαν τῆς πίστεως φρουρῆτε καὶ ἀγρυπνῆτε ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς καὶ ἁγίας παρακαταθήκης.

Στῆτε δὲ ἐπ' αὐτῶν, ἠγαπημένα ἡμῖν ἐν Κυρίῳ τέκνα, καλῶς, στῆτε μετὰ φόβου Θεοῦ, διότι αἱ εὐθῦναι ὑμῶν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ εἶναι μεγάλαι, τὰ καθήκοντα ὑμῶν πολλά, αἱ ὑποχρεώσεις ὑμῶν βαρεῖαι. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο μὴ δειλιᾶτε· διότι οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῆτε ὅτι εἶσθε διάκονοι τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, τοῦ Παρακλήτου, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν ἀψευδῆ μαρτυρίαν αὐτοῦ, μένει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων, θὰ ἐπικουρῇ ὑμῖν εἰς πᾶσαν περίστασιν. Ἔχοντες τοῦτο ὑπ' ὄψιν δέον νὰ μὴ λησμονῆτε ὅτι ἀφ' ἡμῶν καὶ μόνων ἐξαρτᾶται κατὰ τὰ ἄλλα νὰ κατορθώσητε ἔργα μεγάλα, ἔργα ἅγια ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ πλησίον, τῆς κοινωνίας, τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀρκεῖ δηλαδὴ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ λησμονῆτε ὅτι εἶσθε ἀπόστολοι τοῦ Θεοῦ, ὁπλῖται τῆς ἐπὶ γῆς Βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι τὰ κεφάλαια τῆς ἀποστολικῆς διακονίας δὲν εἶναι κενὴ γνῶσις, ἀλλ' ἁγιωσύνη, αὐτοθυσία καὶ αὐταπάρνησις.

Τηρήσατε λοιπὸν τὴν ψυχὴν ὑμῶν μακρὰν ἀπὸ παντὸς ρύπου, καταστήσατε αὐτὴν ἁγίαν ἕδραν τῆς θερμῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν, πρὸς τὸν πλησίον, τὴν κοινωνίαν, τὴν ἀνθρωπότητα, ἀγάπης ἄνευ ὁρίων καὶ ἑτοίμου εἰς πᾶσαν θυσίαν, καὶ τηρήσατε τὸ σῶμα ὑμῶν ἄσπιλον, καταστήσατε αὐτὸ διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ ἁγίου βίου ἅγιον ναὸν Θεοῦ ζῶντος, ἀπομακρύνοντες ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἰδέαν καὶ πρᾶξιν ἥτις δύναται νὰ θίξῃ τὴν ἁγιότητα αὐτοῦ. Ἐφωδιασμένοι δὲ διὰ τῆς ἀληθινῆς παιδείας ἣν ἔδωκεν ἡμῖν ἡ πνευματικὴ ὑμῶν Μήτηρ καὶ τροφὸς Ἱερὰ Σχολή, πεπληρωμένοι τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος διὰ τῆς χειροτονίας ὑμῶν, κεκοσμημένοι διὰ τῆς ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ἀρετῆς καὶ ἁγιωσύνης, ηὐλογημένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῆς χάριτος Αὐτοῦ θέλετε θριαμβεύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀναγράψῃ

τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς ἐν τοῖς Οὐρανοῖς. Διὰ τῆς παιδείας, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἁγιωσύνης δύνασθε νὰ ἀποβῆτε φῶτα φωτίζοντα τὸν κόσμον, πηγὴ ἀέναος καὶ ἀστείρευτος, ἀρδεύουσα τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Χριστοῦ, ἵνα παράγῃ βότρυας ζωῆς, καρποὺς ὡραίους εἰς ὄψιν καὶ βρῶσιν, ἄνθη ἀμάραντα καὶ ὡραῖα, ἵνα κοσμήσωσι τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἑνὶ λόγῳ πηγὴ ῥέουσα ἀεννάως ὕδωρ αἰώνιον.

Ἐπὶ τούτῳ εὐχηθέντες ἐνώπιον τοῦ Θυσιαστηρίου μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ προσενεγκόντες μετὰ φόβου τὴν ἀναίμακτον λατρείαν, εὐχόμεθα καὶ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου βήματος, ὅπως ὁ Πατὴρ τῶν Φώτων διὰ τῆς χάριτος καὶ εὐλογίας αὐτοῦ «καταρτίσῃ ὑμᾶς καὶ στηρίξῃ καὶ σθενώσῃ καὶ θεμελιώσῃ» ἐν τῇ ἁγίᾳ ὑμῶν διακονίᾳ καὶ δῷ ὑμῖν πᾶσαν δόσιν ἀγαθὴν καὶ πᾶν δώρημα τέλειον εἰς δόξαν τοῦ Ἁγίου αὐτοῦ Ὀνόματος.

Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Τὸ προσφώνημα τοῦ Σχολάρχου

> « Καὶ τανῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ Θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ἡμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν ». (Πρξ. 20, 32).

Διὰ τῶν ἐνθαρρυντικῶν τούτων λόγων τοὺς ὁποίους ἀπηύθυνέ ποτε ἐν Μιλήτῳ ὁ τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος πρὸς τοὺς ποιμένας τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας ἐπιποθεῖ ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ νὰ στηρίξῃ τὰς ἀμφιρρεπούσας ὑμῶν ψυχάς, φίλοι ὁμιληταί, κατὰ τὴν εὔσημον ταύτην στιγμήν, καθ' ἣν τὸ ὕστατον παρίστασθε ἐνώπιον αὐτῆς, τὴν ὑστάτην αὐτῆς εὐχὴν καὶ συμβουλὴν ἀπεκδεχόμενοι. Τὸ μητρικὸν δὲ τοῦτο καθῆκον μετ' ἀγάπης ἐπιτελεῖ ὑπομιμνήσκουσα ἐκ προοιμίων ὅσα ὑπὲρ ὑμῶν ἔκαμεν, ἐπὶ ἑπταετίαν ὅλην, καὶ πρὸς ταῦτα προσμετροῦσα τὰς ἀπαιτήσεις καὶ προσδοκίας αὐτῆς. Παραλαβοῦσα μικροὺς καὶ ἀκαταρτίστους, μετὰ στοργῆς ἴσης τῇ μητρικῇ, ἐπελήφθη τῆς μορφώσεως ὑμῶν καὶ προαγωγῆς εἰς ἄνδρας τελείους, εἰς διδασκάλους τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας, δι' ἐργασίας πολυκαμάτου, θυσιῶν μὲν ὑλικῶν καὶ πόνων πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν μὴ φειδομένη, ἀφορῶσα δὲ μόνον εἰς τὴν ὠφέλειαν ὑμῶν καὶ τὸ συμφέρον. Τὴν ἐπὶ τούτῳ καύχησιν αὐτῆς ἐν Κυρίῳ, εὐπαρρησιάστως ἐξαγγέλλει σήμερον ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ ἐν Ἐκκλησίᾳ πολλῇ, ἧς προΐσταται αὐτὸς ὁ Παναγιώτατος καὶ Θειότατος Πατριάρχης

ἡμῶν μετὰ τῆς περὶ Αὐτὸν Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἐπιστέφων διὰ τῶν ἁγίων Αὐτοῦ εὐχῶν τοὺς κόπους τοῦ πνευματικοῦ ὑμῶν ἀγωνίσματος καὶ φωταγωγῶν ὑμᾶς εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Τίς ἐξ ὑμῶν δὲν συναισθάνεται τὴν μυσταγωγικὴν ἱερότητα τῆς παρούσης στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ μὲν Σχολὴ ἐν συνειδήσει τῶν δυσχερειῶν καὶ τῶν κινδύνων τῆς κλήσεως, προπέμπει ὑμᾶς εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὑμεῖς δὲ περιδεεῖς προσβλέπετε τὸ δυστέκμαρτον μέλλον, τὴν ἀσθένειαν ὑμῶν ἀντιμετροῦντες πρὸς τὸ βάρος τῆς ἀναλαμβανομένης ἐντολῆς; Ἢ εἰς τὰ πρόσωπα ὑμῶν διαγραφομένη κατήφεια μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἀνησυχίας ὑμῶν ὡς πρὸς τὰς δυσχερείας τοῦ προκειμένου ἀγῶνος

Ἀλλὰ θαρσεῖτε, θαρσεῖτε, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά. Πιστεύετε εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν. Αὐτὸς θὰ ἱκανώσῃ ὑμᾶς εἰς ἀκατάκριτον ἐκπλήρωσιν τοῦ ἁγίου αὐτοῦ θελήματος καὶ θὰ δικαιώσῃ τὴν πίστιν ὑμῶν. Ἐν τῇ πίστει ταύτῃ, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδὲν κατορθοῦται, ἐπιθυμεῖ νὰ στηρίξῃ ὑμᾶς ἡ Τροφὸς Σχολή, διὰ τῆς ὑστάτης ταύτης προσαγορεύσεως παραινοῦσα ὀλίγα τινὰ προσφυῆ καὶ χρήσιμα εἰς ὃ καλεῖσθε ἔργον.

***

Καλεῖσθε εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας, τουτέστιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ πνευματικοῦ ποιμένος, εἰς τὸ ὁποῖον προώρισεν ὑμᾶς ἡ Σχολὴ διὰ προπαιδεύσεως θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς. Πῶς θὰ φθάσητε εἰς τὸν ἀληθῆ ὑμῶν προορισμόν; Πῶς ἄλλως εἰμὴ φωτιζόμενοι καὶ ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τῆς ζωῆς τοῦ καλοῦ Ποιμένος, τοῦ Λυτρωτοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς; Πῶς ἄλλως εἰμὴ ἔχοντες πάντοτε ἐν τῇ διανοίᾳ τὸν ἰδανικὸν ἐκεῖνον τύπον τοῦ «ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ», ὡς ἐκαλοῦντο οἱ προφῆται τοῦ Ἰσραήλ, καὶ κατ' ἐφαρμογὴν οἱ μεγάλοι μύσται τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρὸς τοῦτον προσαρμόζοντες ἑαυτοὺς δι' ἀνενδότου ἐργασίας, πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς;

Ἐμπεφορημένοι, ὡς ἐκεῖνοι, τῆς εἰς Θεὸν πίστεως, ζηλοῦντες τὸ μέγα εἰς θεωρίαν καὶ δρᾶσιν παρελθὸν τῆς Ἐκκλησίας, ζωογονεῖτε αὐτὸ καὶ συνεχίζετε διὰ τῆς προσωπικῆς Ὑμῶν ἀρετῆς. Συνδυάσατε ἐν βαθείᾳ ἁρμονίᾳ, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὰ παραδεδομένα καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς ἀτομικῆς αὐτενεργείας. Διὰ τοῦ πρώτου θὰ διατελῆτε ἐν ἀδιασπάστῳ ἑνότητι πρὸς τὰς ζωηρρύτους πηγὰς τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, διὰ τοῦ δευτέρου θὰ διατηρῆτε τὴν πίστιν ὑμῶν ζῶσαν πάντοτε καὶ νεάζουσαν καὶ οἱονεὶ ἀναβλύζουσαν ἀπὸ τῆς προσωπικότητος ὑμῶν. Ἐρευνᾶτε τὸ παρὸν ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ παρελθόντος διὰ νὰ αἰσθανθῆτε βαθύτερον τὸν ρυθμὸν τῆς

συγχρόνου ζωῆς. Προσεγγίσατε τὰ διδάγματα τοῦ παρελθόντος εἰς τοὺς παλμοὺς τῆς συγχρόνου ζωῆς διὰ νὰ ἐκτιμήσητε ὅλην τὴν ἀξίαν τῆς Παραδόσεως. Εὐτυχεῖς, ἐὰν τὸ δεδοξασμένον παρελθόν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἔρευναν ἐμυήθητε διὰ τῆς Θεολογικῆς παιδεύσεως, κατορθώσητε νὰ γονιμοποιήσητε εἰς τὴν ἀτομικὴν ὑμῶν ἐνέργειαν. Εἶναι κεφάλαιον πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἀνεκτιμήτου ἀξίας διὰ τὸν ποιμένα, εἶναι θησαυρὸς ὁλόκληρος, καθηγιασμένος εἰς τὸν πόνον τῆς δυσερευνήτου ἀληθείας, εἰς τὸ δάκρυ τῆς πολυκαμάτου ἀρετῆς, εἰς τὸ αἷμα τοῦ μαρτυρίου.

'Αλλ' εἰς τοῦτο θὰ φθάσητε δι' ἐργασίας συνεχοῦς, φιλοτίμως πολλαπλασιάζοντες τὸ δοθὲν ὑπὸ τῆς σχολῆς εἰς ἕνα ἕκαστον τάλαντον. Ἂς μὴ παρασύρῃ ὑμᾶς ἡ νεανικὴ ἀπειρία εἰς ὑπερτίμησιν τῶν πνευματικῶν ὑμῶν ἐφοδίων. Προσαρμοζόμενοι πρὸς τὰς μεγάλας ἀπαιτήσεις τῆς κλήσεως ὑμῶν, πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς 'Εκκλησίας, πρὸς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ περιβάλλοντος, μὴ φείδεσθε κόπων εἰς πρόσληψιν παντὸς ὅ,τι ἐξυπηρετεῖ τὸ ἔργον ὑμῶν. Ἡ 'Εκκλησία εἴπερ ποτὲ καὶ σήμερον ἔχει ἀνάγκην πεφωτισμένων λειτουργῶν, κηρύκων καὶ προμάχων τοῦ ἁγίου αὐτῆς 'Ιδεώδους. Οἱ μεγάλοι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι, οἱ διαπρέψαντες εἰς δρᾶσιν ποιμαντορικήν, δὲν ἐπανεπαύθησαν εἰς τὴν τιμὴν τῆς θέσεως καὶ εἰς τὴν αἴγλην τοῦ ἀξιώματος, ὡς τοὺς μόνους συντελεστὰς τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου αὐτῶν. 'Επορεύθησαν ὁδὸν μακρὰν καὶ κοπιώδη διὰ τῆς σπουδῆς τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τῆς μελέτης τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ πείρας.

* * *

'Αλλὰ μόνα τὰ πνευματικὰ ἐφόδια, ὁσῳδήποτε καὶ ἂν θεωρηθῶσι τέλεια, εἰς οὐδὲν θὰ ἦσαν χρήσιμα ἄνευ τῆς κατ' ἐξοχὴν ποιμαντικῆς ἀρετῆς, τῆς αὐταπαρνήσεως. Αὐταπάρνησιν δὲ λέγων ἐννοῶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην κάθαρσιν καὶ ἀνακαίνισιν, διὰ τῆς ὁποίας ἀποβάλλοντες ὅ,τι ὑπάρχει ἐν τῇ ζωῇ ἐπιπόλαιον, τεχνητόν, ἐπείσακτον καὶ μάταιον ἀρυόμεθα ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου τὴν ἀληθῆ καὶ γνησίαν ζωήν, οἵαν ἔζησεν ὁ Κύριος καὶ ὑπετύπωσεν εἰς τοὺς μαθητάς. 'Εν τῇ ἀνακαινίσει ταύτῃ θὰ αἰσθάνεσθε ὅτι δὲν ζῆτε δι' ἑαυτοὺς μόνον, ἀλλὰ διὰ πολλούς, καὶ μᾶλλον διὰ πολλοὺς ἢ δι' ἑαυτούς· ὅτι δὲν ἀνήκετε εἰς τοῦτον ἢ εἰς ἐκεῖνον, ἀλλ' εἰς τὸ σύνολον, εἰς τὴν ἁγίαν 'Εκκλησίαν· ὅτι δὲν εἶσθε κοινοὶ ἐπαγγελματίαι προσδοκῶντες ὠφελήματα ὑλικὰ ἢ δόξαν παρ' ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπηρέται τῆς 'Ιδέας, ἕτοιμοι εἰς πᾶσαν θυσίαν. 'Ενώπιον ὑμῶν ὁ κόσμος θὰ ἐμφανίζῃ τοιαύτην ἄποψιν, ὥστε παρὰ τὰ ἐξωτερικὰ ἐπενδύματα τοῦ πλούτου καὶ τῆς πενίας, τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δυστυχίας, τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀμαθείας, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας, θὰ βλέπητε μόνον τὸν ἄνθρω-

πον. Καὶ ταπεινούμενοι, καὶ ἀνυψούμενοι, καὶ προκόπτοντες ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ ταλαιπωρούμενοι ἐν τῷ κακῷ, εἴμεθα κατὰ βάθος οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι καὶ φέρομεν τὴν αὐτὴν ἀνθρωπίνην ἀξίαν.

Τὴν τοιαύτην ἐσωτερικὴν κάθαρσιν, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λειτουργήματος, θὰ κατορθώσητε α΄) *διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης*. Διὰ ταύτης οἴκοθεν ἀνευρίσκομεν καὶ καταλαμβάνομεν τὴν ἁρμόζουσαν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων θέσιν. Ὅσον μακρότερον καὶ ἐταστικώτερον περιφέρομεν περὶ ἡμᾶς αὐτοὺς τὴν ὀπτικὴν ἡμῶν ἀκτῖνα, τόσῳ μικροτέραν αἰσθανόμεθα τὴν προσωπικότητα ἡμῶν. Ὅσον θερμότερον ἐπιζητοῦμεν τὴν τιμήν, τόσον ψυχροτέρους εἰς προσφορὰν εὑρίσκομεν τοὺς ἀνθρώπους. Ἀναγράψατε ὡς ἀξίωμα βιοτικὸν καὶ ἔχετε πάντοτε ἐν νῷ τοὺς παραβολικοὺς ἐκείνους λόγους τοῦ Κυρίου: « Ὅταν κληθῇς εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος. Καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι δὸς τούτῳ τὸν τόπον· ἀλλὰ πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε εἴπῃ σοι· φίλε προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοι· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται » (Λουκ. 14,8—12). « Οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῷ σύμπαντι μεγαλύτερον καὶ θαυμαστότερον τῶν μεγάλων καὶ ταπεινοφρόνων ἀνδρῶν », εἶπέ τις τῶν ἀριστέων τοῦ λόγου. β΄) *διὰ τῆς ἀγάπης*. Διὰ ταύτης θὰ δυνηθῆτε νὰ ἀνασύρητε καὶ ν' ἀναπτύξητε ὅ,τι ὡραῖον καὶ αἰώνιον κατακαλύπτει ἡ σκωρία τῶν παθῶν ἐν τῷ ἀδύτῳ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἀγαπήσατε τὸν ἄνθρωπον. Συμπαθήσατε πρὸς τοὺς μικροὺς καὶ ταπεινούς, πρὸς τὴν τραγικὴν θέσιν ἐκείνων ὅσοι ὀδυνῶνται ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ. Εἶναι τὰ θύματα τῆν ἀγνοίας, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἀντιλαλεῖ διὰ τῶν αἰώνων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ ἀναπεμφθεῖσα λυτρωτικὴ προσευχή. Πρὸς τούτους κυρίως προσκομίσατε τὴν βοήθειαν τῆς ἀγάπης ὑμῶν. Ἐν τῇ ἀγάπῃ θὰ εὕρητε τὸ δραστικώτερον μέσον πρὸς αἰχμαλώτισιν ψυχῶν εἰς Χριστόν. γ΄) *διὰ τῆς προσευχῆς*. Ἐν πάσῃ περιστάσει τοῦ βίου προσεύχεσθε. Μόνον διὰ ταύτης θὰ ἀνανεώνητε τὰς δυνάμεις ὑμῶν πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν δυσχερειῶν τῆς κλήσεως. Ζητήσατε ἐν αὐτῇ καὶ θὰ εὕρητε τὴν ἀσφάλειαν ἐν τοῖς πειρασμοῖς, τὴν ὑπομονὴν ἐν τῇ θλίψει, τὴν φιλίαν ἐν τῇ μονώσει, τὴν βοήθειαν ἐν τῇ ἀσθενείᾳ, τὴν εὐστάθειαν ἐν τῇ ἀρετῇ.

Τὴν εὐστάθειαν ἐν τῇ ἀρετῇ ζητεῖτε πρῶτον διὰ τῆς προσευχῆς. Ταύτην θέσατε ὡς χρυσῆν κρηπῖδα τοῦ ἔργου ὑμῶν. Ἄνευ αὐτῆς τὸ ἄλλως ἰσχυρὸν μέσον τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ καὶ τῆς εὐγλωττίας ἀποβαίνει ἄγονον. Ἐν τῇ παρούσῃ πνευματικῇ μορφῇ τοῦ κόσμου τὰ λογικὰ ἐλατήρια δὲν εἶναι ἡ ἀσφαλεστέρα ὁδὸς ἡ ἄγουσα τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν

πίστιν. Ἐὰν θέλητε νὰ ἀναζωογονήσητε ἐν τῇ κοινωνίᾳ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ κερδίσητε ψυχάς, ζήσατε ὑμεῖς πρῶτοι τὴν ζωὴν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐναρμονίσατε τὴν πρᾶξιν πρὸς τὴν θεωρίαν. Διὰ τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως καὶ ἀσκήσεως τῆς διακονίας θὰ ἀποβῆτε πραγματικοὶ συνεχισταὶ τοῦ μεγάλου ἔργου τῶν αἰώνων, τοῦ θείου ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τότε καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ θὰ ἔχητε τὴν μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεως καὶ οἱ εἰς τὴν ὑμετέραν πνευματικὴν προστασίαν πεπιστευμένοι θὰ αἰσθάνωνται ὅτι ὁ Θεὸς ὁ πάλαι λαλήσας τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐξακολουθεῖ λαλῶν καὶ πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν.

Μετὰ τῆς εὐχῆς ταύτης καὶ τῆς γλυκείας προσδοκίας ἥτις ἀποτελεῖ τὸ βάθος καὶ τὴν ἀξίαν τῆς προπεμπτηρίου ταύτης τελετῆς χαιρετίζει ἡ τροφὸς Σχολὴ τὰς ἐξόδους ὑμῶν εἰς τὸν κόσμον. Ἀλλὰ μετὰ τῶν αὐτῶν συναισθημάτων συνοδεύει αὐτὰς καὶ ὁ ἐπευλογῶν καὶ καταγλαΐζων τὴν παροῦσαν τελετὴν σεπτὸς Πρωθιεράρχης τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ συνευχομένη σεβασμία τῶν Ἱεραρχῶν χορεία. Κύριος ὁ Θεὸς εἴη μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν. Καὶ τανῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, τῷ Θεῷ καὶ τῷ Λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις. Ἀμήν.

Ὁ ἀποχαιρετιστήριος τῶν τελειοδιδάκτων.

Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα,

κτλ. κτλ.

Ὑπάρχουν σπάνιαί τινες στιγμαὶ τῆς ζωῆς μας, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται ὅτι περικλείει ἐν ἑαυτῇ μυστηριώδη τινὰ κόσμον, κόσμον αἰσθημάτων ποικίλων, τὰ ὁποῖα ἀδυνατεῖ αὐτὴ νὰ συλλάβῃ καὶ συλλαβοῦσα νὰ ἐξωτερικεύσῃ διὰ τῆς γλώσσης. Ἰδοὺ νῦν παρουσιαζόμεναι ἐν τῇ ζωῇ ἡμῶν αἱ στιγμαὶ αὗται τῆς μυστηριώδους ἐν ἡμῖν τελεσιουργίας. Ὁποῖα καὶ ὁπόσα τὴν στιγμὴν ταύτην τελεσιουργοῦνται ἐν τῷ ναῷ τῆς ψυχῆς μας! Ἀόρατα, ἄρρητα, μυστικὰ τῆς ψυχῆς πτερυγίσματα, πίστις, ἀγάπη, ἐλπίς, εὐχαριστία, κατάνυξις, λύπη, χαρά, ταραχή, ζάλη, γαλήνη, ἅτινα ἐν ἄλλαις στιγμαῖς τῆς ζωῆς μας ἀδύνατον εἶναι νὰ συνέλθωσιν ἐπὶ τὸ αὐτό, συγκεντρούμενα τώρα ἐν τῇ συγκεκινημένῃ ἡμῶν ψυχῇ ἀποτελοῦσιν οὐράνιόν τινα μυστικὴν ἁρμονίαν, τῆς ὁποίας τὰ μέλη διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς γλώσσης πρὸς ἔκφρασιν παραμένουν ἐσωτερικά, ἀλάλητα, μυστικά... Καὶ ἡ γλῶσσα ἐξ ὅλων τούτων λαλεῖ ὀλίγα μόνον, πτωχά, ἀμυδρά, πενιχρά. Ὦ! καὶ νὰ εἴχομεν τὴν δύναμιν νὰ ἐκφράσωμεν ὅλον τὸν πλούσιον —τὴν στιγμὴν ταύτην—ἐσωτερικὸν ἡμῶν κόσμον! Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι

πολλὰ καὶ δὲν ἐκφράζονται, νοοῦνται· ὅτι πολλάκις ἡ σμικρογραφία καὶ ἡ ὠχρὰ σκιαγραφία ἀφίνουν χῶρον εἰς τὸ πνεῦμα πρὸς σύλληψιν τῆς μεγαλογραφίας καὶ τῆς πλήρους πραγματικότητος.

Ἀλλὰ τί πρῶτον καὶ τί ὕστερον τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν νὰ σκιαγραφήσωμεν ;

* * *

Ἀφίνομεν σήμερον ἕνα κόσμον, διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ἕνα νέον κόσμον. Ὁποία τῆς ζωῆς μας βαρυσήμαντος ἡμέρα !

Ἐν ὅλῃ των τῇ μεγαλοπρεπείᾳ παρελαύνουν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς μας οἱ δύο κόσμοι : ὁ κόσμος τοῦ μέλλοντος καὶ ὁ κόσμος τοῦ παρελθόντος. Ἱερὸς ὁ κόσμος τοῦ παρελθόντος, ἱερώτερος ὁ κόσμος τοῦ μέλλοντος. Ἡ ἀποστολὴ ἡμῶν ὑψηλή, τὸ αἰσθανόμεθα. Ἀόρατος φωνὴ ἠχεῖ εἰς τὰ ὦτα τῶν συγκεκινημένων ψυχῶν μας.... Πόσον ἐπιβλητική, ἀλλὰ καὶ πόσον γλυκεῖα ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου !

— «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη....»

— «Ναί, Κύριε, ἰδοὺ ἡμεῖς ταπεινοὶ ὑπηρέται σου· ἀπόστειλον ἡμᾶς».

Ἀναλαμβάνομεν σήμερον τὸ ἱερόν, ἀλλὰ καὶ βαρὺ καὶ χαλεπὸν ὑπούργημα τοῦ «διδασκάλου τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας». Καὶ κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην καὶ σπουδαιοτάτην δι' ἡμᾶς ἡμέραν καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ χώρῳ εἰς τὸν ὁποῖον προσερχόμεθα σήμερον, ἵνα λάβωμεν διὰ τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος τὰς εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας, αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην μιᾶς ὑποσχέσεως. Ὦ ! ναί, ἱεραὶ κεφαλαὶ τῆς ὁρατῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας, τὸ ὑποσχόμεθα ὅτι θὰ ἀφιερώσωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία ὁμολογουμένως θρησκεύουσα τοσαύτην δεικνύει δίψαν Χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Εἰσερχόμεθα ὅσονούπω εἰς τὸν νέον κόσμον προβλέποντες τὸν ἀγῶνα τὸν σκληρόν, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀναμένει. Οὐχὶ πολὺ μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἡ θάλασσα μαίνεται, καὶ ἡμεῖς θὰ πλεύσωμεν ἐν αὐτῇ· «ὁ πλοῦς ἐν νυκτί, πυρσὸς οὐδαμοῦ». Ἀλλὰ τί καὶ ἂν τὰ κύματα ἀπειλητικὰ ὁρμῶσιν ἐναντίον τοῦ νυκτοπλοοῦντος σκάφους ; «Μαινέσθω ἡ θάλασσα, ἐγειρέσθω τὰ τὰ κύματα· τοῦ Ἰησοῦ τὸ πλοῖον καταποντίσαι οὐκ ἰσχύει» (Ἰωάν.Χρυσ.) Τὸ ἰδικόν μας πλοῖον φέρει ὑψηλὰ τὴν σημαίαν τοῦ Χριστοῦ. Ποῖος θὰ δυνηθῇ νὰ τὴν ταπεινώσῃ ; «Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν ;» (Ρωμ. 8, 31).

Μὲ πλήρη, λοιπόν, τὴν λελογισμένην αἰσιοδοξίαν, τὴν ὁποίαν στηρίζομεν εἰς τὴν θείαν ἐνίσχυσιν, χωροῦμεν εἰς τὸν ἀγῶνα.

* * *

Χωροῦμεν εἰς τὸν κόσμον τοῦ μέλλοντος ἀφίνοντες ὄπισθεν ἡμῶν ἕνα

ἄλλον ὡραῖον κόσμον, τὸν κόσμον τοῦ παρελθόντος. Ὁπόσον σκληρὸς ὁ ἀποχωρισμός! Τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μας διὰ τὸν τόσον συγκινητικὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τῆς ἠγαπημένης Σχολῆς καὶ ἀπὸ παντὸς ὅ,τι ὡραῖον συνδέεται μὲ τὸ ἱερὸν ὄνομά της πῶς νὰ τὸν ἐκφράσωμεν; Καὶ πῶς νὰ ἐξωτερικεύσωμεν τὰ πλημμυροῦντα τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἰσθήματα εὐχαριστίας καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς Αὐτὴν δι' «ὅσα ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα» παρέσχεν ὡς τροφὴν τῆς πεινώσης ψυχῆς μας; Αἱ φωνητικαί μας χορδαὶ ἀδυνατοῦν νὰ τονίσουν τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὸ θεσπέσιον μέλος, τὸ ἀποχαιρετιστήριον καὶ χαριστήριον.

Ὦ φιλτάτη Σχολή! Ἐπάνω εἰς τὸν ἱερὸν αὐτὸν λόφον, ὅστις ἀπὸ αἰῶνος σχεδὸν παρίσταται μάρτυς ἱερῶν ὀνείρων καὶ ἁγνῶν αἰσθημάτων νεανικῶν ψυχῶν, ἐπάνω εἰς τὸν ἱερὸν αὐτὸν λόφον, ἔνθα αὐτὴ ἡ φύσις ὁδηγεῖ καὶ ἐξυψώνει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίαν, ἐπάνω εἰς τὸν ἱερὸν αὐτὸν λόφον τῆς γαλήνης Σὲ ἐδημιούργησεν ἡ πάνσοφος τῆς Τριαδικῆς Θεότητος Πρόνοια, ἵνα φωτίζῃς καὶ σοφῇς πνεύματα, ἵνα ἁπαλύνῃς καὶ διαπλάττῃς καρδίας, ἵνα δημιουργῇς καὶ λαξεύῃς χαρακτῆρας, ἵνα προπαρασκευάζῃς τὰ τέκνα Σου διὰ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν, διὰ τὸν δρόμον τῆς θυσίας. . . .

Ὦ φιλτάτη Σχολή! Γαλουχηθέντες καὶ ἡμεῖς ἐν ταῖς στοργικαῖς Σου ἀγκάλαις καὶ ἀνδρωθέντες ἤδη τὸ πνεῦμα ἀπερχόμεθα μακράν Σου· μεταφέρομεν ὅμως μεθ' ἡμῶν καὶ τὴν ἀγάπην Σου, Σὲ περικλείομεν ὅλην ἐν τοῖς ἀδύτοις τῶν υἱϊκῶν καρδιῶν μας. Διότι Σύ, στοργικὴ ἡμῶν μῆτερ, μᾶς εἰσήγαγες εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Ἀπείρου, Σὺ μᾶς ἐχειραγώγησας νὰ ἐμβατεύσωμεν εἰς τὰς σκοτεινὰς τρίβους τοῦ Ἀγνώστου, Σὺ μᾶς ἐγνώρισας τὴν ὑψίστην σοφίαν, τὴν δέσποιναν τῶν ἐπιστημῶν, τὴν Θεολογίαν ὁμοῦ μὲ τὰς θεραπαινίδας της. Σὺ μᾶς ἤνοιξας τὸν δρόμον ὅστις ὁδηγεῖ εἰς τὴν Θεογνωσίαν καὶ εἰς τὴν ἠθικήν μας τελείωσιν, Σὺ μᾶς ἐνέβαλες τὴν ἀγάπην τοῦ Ὡραίου, τοῦ Ὑψηλοῦ, τοῦ Ἀληθινοῦ.

Ὦ φιλτάτη Σχολή! Περίλυπος ἐστιν ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐπὶ τῷ σκληρῷ ἀπὸ Σοῦ χωρισμῷ. Σὲ ἀφίνομεν μὲ τὴν ψυχὴν πιεζομένην ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ὀδύνης. . . .

***

Καὶ ἤδη ἡ ψυχὴ ἡμῶν στρέφουσα τὰ ὄμματα πρὸς πάντας ἐκείνους, ὅσοι ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσι τὰ ἔνθερμα ὄργανα τῆς Παναγάθου Προνοίας πρὸς φύλαξιν, συντήρησιν καὶ πρόοδον τῆς πεφιλημένης Σχολῆς, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην θερμὰς νὰ ἀπευθύνῃ εὐχαριστίας.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀνθρώπων δοξολογίαν καὶ αἶνους προσφέρομεν τῷ ἐν Τριάδι Θεῷ, ὅστις περισσὴν τὴν χάριν Αὐτοῦ ἐπεδαψίλευσεν ἐφ' ἡμᾶς, ἀφοῦ

κατέστησεν ἡμᾶς ἐργάτας τῆς Ἀληθείας διδάξας καὶ διδάσκων τὰ δικαιώματα Αὐτοῦ. Ὡς θυμίαμα ἐνώπιον Αὐτοῦ κατευθυνθήτω ἡ εὐχαριστία ἡμῶν· διότι «ἐκεῖθεν ἡμῖν πᾶσαι μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀρχαί, ἐκεῖθεν δὲ καὶ ἡμᾶς τῶν εὐχαριστιῶν ἢ ὕμνων καὶ αἴνων ἄρχεσθαι χρή» (Γρηγορ. Θαυματουργοῦ, Χαριστ.).

Προσφέροντες δὲ εἰς τὸν Ὕψιστον τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν προσφέρομεν ταύτας συγχρόνως καὶ εἰς τὴν πανακήρατον Αὐτοῦ Νύμφην, τὴν λατρευτὴν ἡμῶν Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ὁρατὸς Ἡγούμενος διατελοῦσα ἡ Ὑμετέρα Σεπτὴ Κορυφή, Παναγιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα, δὲν παύεται ἐνδιαφερομένη καὶ μεριμνῶσα ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς καὶ τῶν τροφίμων αὐτῆς. Διὸ καὶ εὐλαβῶς ὑποβάλλομεν τὴν στιγμὴν ταύτην τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν ἐξαιτούμενοι τὰς πατρικὰς Αὐτῆς εὐλογίας καὶ εὐχάς.

Δὲν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν καταλλήλους λέξεις, σεβαστοὶ τῆς Σχολῆς Ἔφοροι, ὅπως ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ συνελεύσει ἐκδηλώσωμεν πρὸς Ὑμᾶς τὰ πλημμυροῦντα τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἰσθήματα καὶ πρεπόντως ἐξείπωμεν ὅσα ὑπὲρ τῆς μητρὸς Σχολῆς ἐμοχθήσατε καὶ μοχθῆτε. Ἐκεῖνος ὅστις γνωρίζει ν' ἀπονέμῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, γνωρίζει καὶ νὰ εὐλογῇ καὶ νὰ ἀνταμείβῃ τοὺς ὑπὲρ τοιούτων ἔργων πονοῦντας.

Πρὸς Σὲ ἤδη ἀπευθυνόμεθα, Σεβαστὲ Σχολάρχα, τοῦ ὁποίου αἱ πρὸ μικροῦ δοθεῖσαι ἡμῖν τελευταῖαι ὑποθῆκαι ἔναυλοι θὰ ἠχῶσι πάντοτε εἰς τῶν ψυχῶν μας τὰ ὦτα. Ἡ τριετὴς Σχολαρχία Σου πλεῖστα ὅσα παρέσχεν ἡμῖν δείγματα τῆς ὑπὲρ ἡμῶν μερίμνης καὶ τῆς τοσαύτης πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης Σου, διὰ τὰ ὁποῖα πάντα αἰσθανόμεθα τὴν ἱερὰν ὑποχρέωσιν, ὅπως τὴν στιγμὴν ταύτην ἐκφράσωμεν τὰ υἱϊκὰ ἡμῶν εὐχαριστήρια.

Ποίοις δὲ λόγοις θὰ δυνηθῶμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν Σέ, Σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα ἅγιε Δέρκων καὶ τέως Σχολάρχα ἡμῶν, ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Σχολῆς ἀποχώρησίν Σου δὲν ἔπαυσες νὰ μεριμνᾷς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ νὰ μᾶς ἀγαπᾷς ὡς τέκνα Σου; Ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ἀγάπης Σου δὲν ἔχομεν ἄλλο τι νὰ προσθέσωμεν, εἰμὴ καρδίαν εὐχαριστοῦσαν καὶ εὐγνωμονοῦσαν.

Σεῖς δέ, ὦ σεβαστοὶ καὶ πεφιλημένοι ἡμῶν καθηγηταί, οἵτινες εἶσθε οἱ «λύχνοι οἱ καιόμενοι καὶ φαίνοντες», οἱ καταναλίσκοντες τὴν ζωὴν Ὑμῶν διὰ τὴν ἰδικήν μας πρόοδον καὶ τὸν πνευματικὸν ἡμῶν καταρτισμόν, ἔχετε ἤδη ζωγραφίσῃ εἰς τὰ ἐσώτατα τῶν καρδιῶν μας τὰς φωτεινάς Σας μορφάς, τὰς ὁποίας οὐδ' ὁ χρόνος, οὐδ' ὁ τόπος, οὐδὲ πᾶσα ἄλλη συνθήκη θὰ ἰσχύσῃ νὰ ἐξαλείψῃ. Ὅ,τι καὶ ἂν εἴπωμεν ἐνταῦθα δι' Ὑμᾶς, θὰ εἶναι πολὺ κατώτερον τῶν πραγματικῶν ἡμῶν αἰσθημάτων.

Αἱ εὐγνωμονοῦσαι ψυχαί μας αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναπέμψωσι δεήσεις θερμὰς πρὸς τὸν Ὕψιστον καὶ ὑπὲρ πάντων ἐκείνων — γνωστῶν

ἢ ἀγνώστων — ὅσοι ποικιλοτρόπως — πνευματικῶς ἢ ὑλικῶς — εἰργάσθησαν καὶ ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς προόδου τῆς ἠγαπημένης Σχολῆς,

***

Καὶ τώρα ἀφίνομεν τὴν ψυχήν μας νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς σᾶς, ὦ φίλοι συσπουδασταί. Μήπως δὲν ὀφείλομεν ἀρά γε νὰ σᾶς ἀπευθύνωμεν εὐχαριστήρια ἀδελφικὰ διὰ τὰς τόσας γλυκείας καὶ ὡραίας ἡμέρας, τὰς ὁποίας ὁμοῦ διήλθομεν, διὰ τὰς κοινάς μας ἐντεύξεις, τὰς κοινάς μας χαράς, τὰς κοινάς μας λύπας ἀκόμη ; Ὢ ! ναί, φίλοι συσπουδασταί, οἱ δεσμοὶ ἡμῶν ἔχουσι θείαν τὴν γένεσιν αὐτῶν. Ποῖος δὲν ἐμβλέπει τὴν Παντοδύναμον χεῖρα τῆς Θείας Προνοίας εἰς τὸ γεγονός, ὅτι νέοι ἀπὸ χώρας μεμακρυσμένας, ἄγνωστοι καὶ ξένοι πρὸς ἀλλήλους, χωριζόμενοι ἀπὸ ὄρη σκιόεντα καὶ θαλάσσας ἠχηέσας ὁδηγοῦνται ἐδῶ, εἰς τὸν λόφον αὐτὸν τῆς Νέας Σιών, ἵνα συνδεθῶσιν, ἵνα ἑνώσωσι τοὺς πόθους των, τὰ ὄνειρά των τὰς ἐλπίδας των, τὰ σχέδιά των, διὰ νὰ πραγματώσωσιν αὐτὰ ἀργότερον διὰ τῆς εἰλικρινοῦς ἀδελφικῆς συνεργασίας ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου ; Ναί, φίλοι συσπουδασταὶ ἡ Θεία Πρόνοια μᾶς συνέδεσε πρὸς δόξαν τοῦ Ἐπουρανίου. Ὦμεν ἑδραῖοι εἰς τοὺς δεσμούς μας αὐτούς, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ ἐπιτελέσωσι θαύματα. Ἡμεῖς ἀποχωριζόμεθα ἀφ' ὑμῶν καὶ ἀπερχόμεθα εἰς τὴν κοινωνίαν, ὅπου σᾶς ἀναμένομεν. Εἶσθε οἱ ἠγαπημένοι ἀδελφοί μας καὶ οἱ μέλλοντες συνεργάται μας. Ἔχοντες τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν, ὅτι θὰ γίνητε — ἐν τῷ ἠθικῷ κυρίως ἐπιπέδῳ — « πολλῷ ἡμῶν κάρρονες », συνεχίσατε μὲ ζῆλον τὸν δρόμον, ὃν τρέχετε... Μὲ τὴν αὐτὴν ἀδελφικὴν ἡμῶν ἀγάπην συνδεόμενοι καὶ μακρόθεν θὰ συμμεριζώμεθα τὰς χαρὰς καὶ τὰς λύπας σας.

Ἀλλ' αἱ ἀγωνιῶσαι καρδίαι μας δὲν δύνανται νὰ ἀνθέξωσι περισσότερον εἰς τοῦ χωρισμοῦ τὸ μαρτύριον... Ὀλίγον ἀκόμη καὶ αἱ ἠγαπημέναι μορφαί σας θὰ εὑρίσκωνται μόνον ἐν τῷ φανταστικῷ ἡμῶν κόσμῳ. Ὀλίγον ἀκόμη καὶ ὅλη ἐκείνη ἡ ὡραία ζωή μας θὰ εἶναι ἓν ὄνειρον... Χαίρετε λοιπόν !

***

Χαίρετε ὅλα, ὅσα ὡραῖα καὶ ἱερὰ ἐνταῦθα ἠγαπήσαμεν !

Χαίρετε, ὦ παραδείσιοι κόσμοι τῶν ἐμπνεύσεων, τῶν μεταρσιώσεων καὶ τῶν ἐτασμῶν !

Χαίρετε, ὦ φίλαι καὶ ἱεραὶ κεφαλαὶ τῆς λατρευτῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας !

Χαίρετε, σεβαστὰ καὶ ἠγαπημένα πρόσωπα — μέλη τῆς φιλτάτης Σχολῆς μας !

Χαίρετε καὶ σεῖς, ὦ χώματα ἅγια καὶ ἱερά, ὦ ἡγιασμένε λόφε πευκο-

στόλιστε καὶ μυροβόλε, ὦ γαλανὲ τῆς Σχολῆς οὐρανέ, τὸν ὁποῖον αὕτη ζητεῖ νὰ φθάσῃ — θὰ ἐνόμιζέ τις — διὰ νὰ χαρίσῃ εἰς τὰ τέκνα της τὸν Παράδεισον!

Χαῖρε Σχολή, πολύστοργε μῆτερ! Τὸ ἱερὸν ὄνομά Σου θὰ μᾶς δίδῃ ἐμπνεύσεις, ἡ ἀνάμνησίς Σου θὰ μᾶς γλυκαίνῃ τὰς στιγμὰς τοῦ πόνου καὶ θὰ μᾶς ἐνδυναμώνῃ εἰς τὸν ἀγῶνα.

Χαῖρε Σχολὴ πολυαγαπημένη! Ἀλλ' εἰς κάθε «Χαῖρε» συγκλονίζεται ὅλον τὸ εἶναί μας, ἡ καρδιά μας σφίγγεται.... Θέλομεν νὰ εἴπωμεν πολλά... Ἀλλ' ἡ συγκίνησις σκοτίζει τὸ πνεῦμά μας. . δεσμεύει τὴν γλῶσσάν μας... Ὁ πυρετὸς τῆς ψυχῆς μας ὑπερβαίνει κάθε ὅριον. Αἱ πηγαὶ τῶν δακρύων ζητοῦσι διέξοδον... Καὶ ἐν τῇ μεγίστῃ ἐντάσει τῆς ὀδύνης ἀφίνομεν τὴν ψυχήν μας νὰ ἐκχυθῇ εἰς τῆς Παναγάθου καὶ Παναγίας Τριάδος τοὺς κόλπους· καὶ μία ὁλόθερμος δέησις ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ πυρέσσοντα χείλη μας:

Ὦ Παναγία Τριάς, Ὑπερούσιε καὶ Ὑπεράγαθε, ἡ Παντοδύναμος Προστάτις τῶν «ἐν τῷ νόμῳ Σου μελετώντων ἡμέρας καὶ νυκτός», εἰσάκουσον ἡμῶν δεομένων Σου καὶ φρούρει καὶ φύλαττε τὴν γεραρὰν ἡμῶν τροφὸν Σχολὴν πρὸς δόξαν Σου, ἡμᾶς δὲ τοὺς ταπεινοὺς ὑπηρέτας Σου φώτιζε, καθοδήγει, στήριζε, ἵνα ἐξαγγέλλωμεν τά θαυμάσιά Σου καὶ διακηρύττωμεν Σὲ «τὴν Ὁδὸν καὶ τὴν Ἀλήθειαν καὶ τὴν Ζωήν».

ΦΡΙΞΟΣ Σ. ΚΟΥΜΙΔΗΣ

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΚΑΙ Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ

Τὴν παροῦσαν ὡραίαν μελέτην ἀναδημοσιεύομεν ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένου Περιοδικοῦ «Νέα Ἑστία».

Η ἀφιέρωσις τοῦ πανηγυρικοῦ τεύχους τῆς «Νέας Ἑστίας» εἰς τὴν βυζαντινὴν τέχνην εἶναι ἀπόδειξις τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν κατέλαβον παρ' ἡμῖν καὶ αἱ περὶ τῆς τέχνης αὐτῆς ἔρευναι καὶ μελέται. Ἦτο πλέον καιρός!

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ καθηγητὴς κ. Σωτηριάδης εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ μεταφράσῃ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαρασλῆ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας» τοῦ Κρουμβάχερ (Ἀθῆναι 1894), καὶ ὀλίγον ἀργότερα ὁ ἀποθανὼν καθηγητὴς Σακελλαρόπουλος εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων τὸ ἔργον τοῦ Ἔσσελιγγ «Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς Πολιτισμός», ἤρχισε βαθμηδὸν ν' ἀνακόπτεται τὸ ρεῦμα τῆς ἀρχαιοπληξίας, ἐνεθυμήθησαν δὲ τότε οἱ Ἕλληνες λόγιοι ὅτι ὁ θαυμασμὸς τῶν ξένων πρὸς τὸ Βυζάντιον ὠφείλετο καὶ πάλιν εἰς ἑλληνικὰς ἐργασίας τῶν: Παπαρρηγοπούλου, Βυζαντίου, Πασπάτη, Λάμπρου, Λαμπάκη κ. ἄ., οἵτινες ἐν μέσῳ ἀντιδράσεων ἐζήτησαν νὰ τοὺς πείσουν ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν ἡ λάμψις τῆς ἀρχαιότητος νὰ τοὺς θαμβώνῃ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ὑποτιμήσουν ἐθνικὴν τέχνην δύο περίπου χιλιετηρίδων, σπουδαιότατα λείψανα τῆς ὁποίας εὑρίσκονται εἰς τὴν χώραν μας, ἐρευνώμενα καὶ ἐκτιμώμενα ὑπὸ τῶν ξένων.

Οἱ Ρῶσσοι: Οὐσπένσκη, Κοντακώφ, Ποκρόφσκη, Ἀϊνάλωφ, Λιχατσὲφ κ. ἄ., ἀνέπτυξαν καταπληκτικὰς προσπαθείας πρὸς προαγωγὴν τῆς βυζαντινῆς τέχνης, ἱδρύσαντες πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου ρωσσικὸν ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Οἱ Βούλγαροι καὶ ἄλλοι σλαβικοὶ λαοὶ τοὺς ἐμιμήθησαν, ἤρχισε δὲ ν' ἀναπτύσσεται μεταξὺ αὐτῶν καὶ νὰ διαδίδεται πανταχοῦ ἡ θεωρία τῆς ὑπάρξεως *ἐθνικῆς ἀρχαίας: ρωσσικῆς, βουλγαρικῆς, σερβικῆς καὶ ρουμανικῆς τέχνης*, ἀνεξαρτήτου τῆς βυζαντινῆς.

Τὰ πράγματα ἑπομένως ἠνάγκασαν νὰ ἱδρυθοῦν καὶ παρ' ἡμῖν Ἑταιρεῖαι, Πανεπιστημιακαὶ ἕδραι, ἐφορεῖαι βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων καὶ Βυζαντινὸν Μουσεῖον.

Ἂς ἴδωμεν τώρα τί ἐννοοῦμεν λέγοντες βυζαντινὴν τέχνην καὶ ποῦ ἔγκειται ἡ ἀξία της.

Ὁ ὅρος Βυζαντινὴ Τέχνη.

Ὑπὸ τὸν ὅρον *βυζαντινὴ τέχνη* εὐνόητον εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν *τὴν χριστιανικὴν τέχνην τὴν ἀναπτυχθεῖσαν εἰς τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἐπεξετάθη τὸ Βυζαντινὸν κράτος* ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (330) μέχρι τοῦ 1453.'Αλλ' ὁ ὅρος αὐτὸς εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν περιλαμβάνει *ὁλόκληρον τὸν κύκλον τῆς ἀρχαίας και μεσαιωνικῆς ἡμῶν χριστιανικῆς τέχνης*. Πῶς δύναται λ. χ. νὰ ὀνομασθῇ βυζαντινὴ τέχνη ἡ πρὸ τῆς συστάσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου χριστιανικὴ τέχνη καὶ ἀκόμη ἡ μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἰσλαμισμοῦ καὶ τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων, ἤτοι ἡ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 7ου αἰῶνος, ἀφ' οὗ τότε κέντρα τῆς τέχνης ἦσαν αἱ μεγάλαι πόλεις: Ἀλεξάνδρεια, Ἀντιόχεια, Ἔφεσος κ. ἄ., ἡ δὲ Κωνσταντινούπολις ἐκεῖθεν ἐλάμβανε τοὺς τεχνίτας της;

Ξένοι τινὲς (ὁ Ἄγγλος Dalton κ. ἄ.) ἐπρότειναν ἐσχάτως ν' ἀντικατασταθῇ τὸ ὄνομα διὰ τοῦ ὅρου: *Χριστιανικὴ Τέχνη τῆς Ἀνατολῆς*, ἐν ᾧ μεταξὺ τῶν ἀρχαιολογικῶν κύκλων ἡ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ τέχνη ὀνομάζεται *τέχνη τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων* (Rodenwaldt) καὶ ἐκτείνεται κατ' ἄλλους μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ κατ' ἄλλους μέχρις αὐτοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ μετὰ τὴν ἅλωσιν τέχνη τῆς Ἀνατολῆς συνεχίζει μὲν τὴν βυζαντινὴν παράδοσιν, ἀλλὰ διαφέρει κατὰ τόπους τοσοῦτον, ὥστε (ἂν ἐξαιρέσωμεν τὴν ζωγραφικήν) δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ γλυπτικὴ ὡρισμένων τόπων ἁπλῶς *μεταβυζαντινὴ τέχνη*.

Ὁ Diehl εἰς τὴν β' ἔκδοσιν τοῦ ἔργου του περὶ βυζαντινῆς τέχνης (1925) ὁμολογεῖ μὲν τὰς δυσκολίας, λέγει ὅμως ὅτι πρέπει νὰ διατηρηθῇ ὁ ὅρος «Βυζαντινὴ τέχνη» «parce qu'il est consacré par l'usage, parce qu'il est commode, et aussi parce que, à considérer attentivement les choses, il s'applique, malgré tout, assez bien à l'art qui fleurit dans l'ensemble des territoires qui formaient ce qu'on nomme, de Byzance sa capitale, l'empire byzantin, et pendant la période historique qui correspond à l'existence de cet empire».

Οἱ προσαγόμενοι ὡς δικαιολογία πρὸς διατήρησιν τοῦ ὅρου λόγοι ὑπὸ τοῦ διασήμου βυζαντινολόγου εἶναι βεβαίως ἱκανοὶ νὰ μᾶς πείσουν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ ὄνομα, δὲν ἀναιροῦσιν ἐν τούτοις τὰ πράγματα. *Βυζαντινὴ τέχνη* εἶναι ἡ μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τῆς ἁλώσεως

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

Η ΜΑΡΘΑ ΚΑΙ Η ΜΑΡΙΑ

(Τμῆμα τῆς εἰκόνος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου, ἐκ τῶν μωσαϊκῶν τοῦ καθολικοῦ τῆς Νέας Μονῆς τῆς Χίου. Φωτογρ. Τζίμα.)

τέχνη· ἡ πρὸ αὐτῆς τέχνη εἶναι ἡ *παλαιὰ χριστιανικὴ* τέχνη οὐ μόνον τῆς Ἀνατολῆς (ὡς θέλει ὁ Dalton), ἀλλὰ καὶ τῆς Δύσεως. Ἡ μετὰ τοὺς χρόνους τῆς ἁλώσεως τέχνη τῆς Ἀνατολῆς περιορίζεται εἰς τὰς ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ὀρθοδόξους χώρας (πλὴν τῆς Ρωσσίας καὶ ἐν μέρει τῆς Ρουμανίας, Σερβίας καὶ Βουλγαρίας), ὡς καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς Κοινότητας (Πατριαρχεῖα: Αἰγύπτου, Παλαιστίνης καὶ Συρίας), δύναται δὲ νὰ ὀνομασθῇ *μεταβυζαντινὴ ἑλληνικὴ τέχνη*.

Οὕτως, ἂν θέλωμεν ν' ἀκριβολογήσωμεν, τὴν βυζαντινὴν τέχνην πρέπει νὰ διακρίνωμεν: εἰς *παλαιοχριστιανικὴν τέχνην* (ἀρχομένην ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ λήγουσαν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, τὴν ἀκολουθήσασαν τὴν εἰκονομαχικὴν ἔριδα καὶ τέλος τὸ σχίσμα μεταξὺ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὁπότε ἡ Δύσις ἤρχισε ν' ἀκολουθῇ ἰδίαν ὁδὸν), ἤτοι εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Α' μέχρι τοῦ Η' αἰῶνος ἐποχήν, καθ' ἣν κατὰ τὸ πλεῖστον συνεχίζεται ἡ ἑλληνικὴ παράδοσις,—εἰς τὴν κυρίως *βυζαντινὴν τέχνην* (ἀπὸ τοῦ Θ' μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος), ὁπότε ἡ τέχνη ἐν Βυζαντίῳ μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἀνατολῆς ἔλαβε τὴν ἑνιαίαν μορφήν της,—καὶ εἰς *μεταβυζαντινὴν τέχνην* (ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος), ὁπότε ἡ βυζαντινὴ τέχνη προσλαμβάνει ἐνιαχοῦ καὶ στοιχεῖα τῆς Δύσεως.

Ἡ ἀξία τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης.

Ἂς ἔλθωμεν τώρα νὰ ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων τὴν σημασίαν τῆς καθόλου μεσαιωνικῆς ἡμῶν τέχνης. *Ἡ σημασία καὶ ἡ ἀξία* τῆς παλαιᾶς χριστιανικῆς, τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς τέχνης, *ὡς τέχνης* ἀναγνωρίζεται ὁλοὲν βαθύτερα. Ἡ τέχνη αὐτὴ παρεγνωρίσθη ἐπὶ πολὺ διότι ἐξητάζετο πάντοτε ἐν σχέσει μόνον πρὸς τὸ κλασικὸν ἰδανικὸν καὶ μὲ τὸ συγγενὲς κριτήριον τῆς τέχνης τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων

Ἀλλ' ἔχει πλέον κατανοηθῇ ὅτι ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸ ἰδανικὸν τῆς ζώσης φυσικότητος τῆς ἀρχαίας τέχνης, ὄχι ἀπὸ ἀδυναμίαν, ἀλλὰ διότι ἐστράφη πρὸς *νέον ρυθμόν*, πρὸς νέαν ἀντίληψιν τῆς τέχνης τῶν θεοκρατικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ λεγόμενος *ἀνατολικὸς* οὗτος *ρυθμὸς* εἶναι κατ' ἐξοχὴν διακοσμητικός, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ *γραμμικὴ ἀπόδοσις* εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα. Διὰ τοῦ ρυθμοῦ τούτου δὲν ἐπιζητεῖται νὰ παρασταθοῦν αἱ πραγματικαὶ μορφαὶ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου· ὅ,τι οὗτος δανείζεται ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς πραγματικότητος, ἀνάγεται εἰς μεγαλειώδη ἀφῃρημένα σχήματα, εἰς μορφὰς ἐξόχως σοβαράς, ἱερατικάς, μνημειακάς· σχηματοποιεῖ, ἀλλοιώνει, ἁπλοποιεῖ, ἀκινητεῖ τὰς φυσικὰς μορφάς, σύμφωνα μὲ ὡρισμένους νόμους τῆς τέχνης, διότι σκοπός του δὲν εἶναι νὰ παραστήσῃ τὸν ἐφήμερον κόσμον τῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ νὰ ἐγγίσῃ τὸν βαθύτερον πνευματικὸν πυρῆνα τῶν

πραγμάτων, νὰ συμβολίσῃ μὲ τὸ περιωρισμένον μέσον τῶν σχημάτων καὶ τῶν χρωμάτων τὴν αἰωνίαν οὐσίαν των.

Ἀπὸ τὸν ἀνατολικὸν ρυθμὸν λείπει ὅ,τι δίδει ἐντύπωσιν τοῦ ὑλικοῦ, τῆς τρίτης διαστάσεως, τοῦ βάρους, τῆς πλαστικότητος, τῆς λογικῆς ἐξαρτήσεως· ἐκεῖνο ποὺ τὸν χαρακτηρίζει εἶναι ἡ *διακοσμητικὴ γραμμή*, ἡ πλήρης δυναμικότητος σιλουέτα, ἡ ἰσορρόπησις καὶ συσχέτισις τῶν προσώπων εἰς μίαν ἐπιφάνειαν, αἱ κατ' ἐνώπιον στάσεις, ἡ ἀκινησία, τὸ μετέωρον τῶν προσώπων· τὸ χρῶμα δὲν χρησιμοποιεῖται ὡς κραδασμὸς τοῦ φωτὸς διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς φωτοσκιάσεως καὶ ἀποστάσεως, ἀλλ' ὡς διακοσμητικὴ συμφωνία τόνων, ὡς μέσον ἐξάρσεως, καὶ ἐνίοτε συμβολισμοῦ.

Ἱστορικοὶ ὅμως λόγοι συνετέλεσαν ὥστε ἡ βυζαντινὴ τέχνη νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ ἀπολύτως τὴν τεχνοτροπίαν τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ νὰ τὴν συνδυάσῃ μὲ τὰ ζωγραφικὰ καὶ πλαστικὰ στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Τὰ στοιχεῖα αὐτά, ὡσὰν ρίζαι βυθισμέναι εἰς τὸ ἐγχώριον ἔδαφος, ἐτροφοδότουν ἀεννάως τὰς διαδοχικὰς ἀνθήσεις, τὰς «ἀναγεννήσεις» τῆς βυζαντινῆς τέχνης εἰς τὴν μακραίωνα σταδιοδρομίαν της. Τὰ ἑλληνικὰ αὐτὰ καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα, ἂν καὶ ἄντικρυς ἀντίθετα πρὸς τὰ ἀνατολικά, συνεδυάσθησαν κατὰ τρόπον παράδοξον, καὶ εἰς αὐτὸ ἔγκειται ἡ ἰδιάζουσα χάρις τῶν ἔργων τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν τέχνην δὲν ἔλειψαν: οὔτε ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις, οὔτε ὁ ρεαλισμός, οὔτε καὶ ἡ ψυχολογικὴ ἔκφρασις. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς σχολῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως διεσώθησαν ἐλάχιστα, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζωμε μὲ ἀκρίβειαν μέχρι ποίου σημείου αἱ ἀρχαὶ τῆς ἑλληνιστικῆς τεχνοτροπίας διεπότισαν τὴν βυζαντινὴν τέχνην· ἀπὸ ὅ,τι ὑπάρχει ὅμως, δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι οἱ δανεισμοὶ αὐτοὶ δὲν ἦσαν τὸ ὑπερέχον, ἀλλ' ὅτι ἔμειναν ὡς μία κληρονομία, ὡς ἡ ἐξωτερικὴ ἀνταύγεια τῆς πραγματικότητος. Ὁ βασικὸς καὶ κυρίαρχος χαρακτὴρ τῆς βυζαντινῆς τέχνης εἰς τὰ μνημειώδη αὐτῆς ἔργα ὑπῆρξεν *ἡ σχηματοποιημένη μορφὴ* ὡς ἔκφρασις ἐξαϋλώσεως.

Αὐτὸ παρατηρεῖται εἰς τὰς δύο μεγάλας τέχνας, τὰς ὁποίας ἀνέπτυξεν ὁ παλαιὸς χριστιανισμὸς καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ Βυζάντιον: τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν Ζωγραφικήν, διότι ἡ Γλυπτικὴ ἔπαιξεν ἐλάχιστον ρόλον. Καὶ περὶ τῶν δύο τούτων τεχνῶν μόνον γράφω ὀλίγας λέξεις, ἰδιαίτατα δὲ διὰ τὴν Ζωγραφικήν.

Ἡ Ἀρχιτεκτονική.

Ἡ *Ἀρχιτεκτονικὴ* διήνοιξε νέον δρόμον καὶ κατώρθωσε νὰ δώσῃ νέαν μορφὴν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ· μὲ τὰς νέας ἀναλογίας ποὺ ἐδημιούργησε, μὲ τὰς ἐναλλαγὰς τοῦ φωτισμοῦ, μὲ τὴν φαινομενικὴν κίνησιν καὶ ἐλαφρότητα τῶν θόλων, μὲ τὴν δυναμικὴν καμπύλην καὶ μὲ τοὺς διατρή-

τους ἢ κατακόσμους τοίχους, ἐπέτυχε τὴν ἐξαΰλωσιν τοῦ τεκτονικοῦ οἰκοδομήματος καὶ τὴν *πνευματοποίησιν τοῦ χώρου* καὶ παρουσίασε τὸν ναὸν ἓν ἀληθινὸν σύμβολον τῆς ἰδέας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Τὸν ἀρχικὸν ρυθμὸν τῆς *βασιλικῆς*, μὲ τὴν πλαστικὴν διαμόρφωσιν καὶ τὰς ἀληθεῖς ἀναλογίας τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης, διαδέχεται σειρὰ συνδυασμῶν κυκλικῶν καὶ πολυγωνικῶν ναῶν, μέχρις οὗ κατορθοῦται ἡ κορύφωσις τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς ὕλης διὰ τοῦ δημιουργήματος τῆς *Ἁγίας Σοφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως*.

Ἀκολουθεῖ ἡ βυζαντινὴ περίοδος μὲ τὸ πλῆθος τῶν λεγομένων *σταυροειδῶν ναῶν μετὰ τρούλλου*, εἰς τοὺς ὁποίους πάλιν ἡ τοιχοποιΐα καὶ αἱ ρυθμικῶς διατεταγμέναι στέγαι καὶ τροῦλλοι χρησιμοποιοῦνται ὄχι διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῆς ὕλης, ἀλλ' ὡς πεδίον διακοσμητικότητος, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν οἱ θόλοι μὲ τὴν διαδοχικήν των κίνησιν καὶ τὰ ἐλαφρά των στηρίγματα, οἱονεὶ αἰωρούμενοι εἰς τὸ ἡμίφως, δίδουν τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἐξαΰλώσεως τοῦ χώρου.

Ἡ Ζωγραφική.

Δὲν ἀνέπτυξεν ὅμως ἡ χριστιανικὴ τέχνη μόνον τὴν Ἀρχιτεκτονικήν. Κατ' ἐξοχὴν ἡ *Ζωγραφική*, διὰ τῆς ὁποίας οἱ βυζαντινοὶ καλλιτέχναι — κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνώνυμοι—ἐζήτησαν νὰ παραστήσουν τὰ ἱερὰ πρόσωπα, ν' ἀφηγηθοῦν σκηνὰς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ νὰ ἑρμηνεύσουν τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς των, κατέστη ἱκανὴ νὰ ἐκφράσῃ διὰ τοῦ ἠρέμου μεγαλείου τῶν ἡπλοποιημένων σχημάτων καὶ διὰ τῶν μυστικῶς λαμπρῶν χρωμάτων της εἰς μωσαϊκά, τοιχογραφίας, μικρογραφίας χειρογράφων καὶ φορητὰς εἰκόνας τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐξαΰλωσιν τῶν ἱερῶν προσώπων, αἱ μορφαὶ τῶν ὁποίων ὡς πνευματικαὶ ὀπτασίαι προβάλλουν ἀπὸ τὸ χρυσοῦν βάθος των καὶ ἀποκαλύπτουν εἰς ἡμᾶς τὰ πνευματικὰ ἰδεώδη καὶ τὸ βαθύτερον περιεχόμενον τῆς τέχνης ἐκείνων ποὺ τὰς ἐδημιούργησαν.

Ἡ σταδιοδρομία καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς παλαιᾶς χριστιανικῆς καὶ τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς εἶναι μακρά· ἀπὸ τοῦ 5ου ἀκόμη αἰῶνος τὰ ἑλληνικὰ στοιχεῖα ἀρχίζουν νὰ ἀτονοῦν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ μνημειώδους διακοσμητικοῦ ρυθμοῦ. Τὸν 6ον αἰῶνα ἡ βυζαντινὴ ζωγραφικὴ ἀνάγεται εἰς τὴν ὑψηλοτέραν πραγματοποίησιν τοῦ ἱερατικοῦ ρυθμοῦ, ὡς μᾶς δεικνύουν τὰ μωσαϊκὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Ραβέννης. Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν παλαιοχριστιανικῶν ζωγραφικῶν ἔργων ἐλάχιστα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, τὰ πλεῖστα δὲ τῶν ἔργων τῆς μεγάλης ἀκμῆς τὰ γνωρίζομεν μᾶλλον ἐκ φιλολογικῶν πηγῶν. Οἱ ἐρευνῶντες τὴν κυρίως βυζαντινὴν τέχνην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διεσώθησαν πλειότερα ἔργα, κατ' ἀρχὰς ἐξεχώρισαν τὰς μικρογραφίας τῶν φερομένων ὡς ἀριστοκρατικῶν χειρογράφων κωδίκων, ἔπειτα

δὲ καὶ ἐκλεκτὰ ἔργα διασωθέντα εἰς μωσαϊκὰ καὶ τοιχογραφίας τῶν λεγομένων ἀναγεννήσεων τῆς βυζαντινῆς τέχνης (ἐπὶ Μακεδόνων, Κομνηνῶν καὶ Παλαιολόγων)· τὰ ἐξεχώρισαν ὡς διατηρήσαντα ζωντανὴν τὴν παράδοσιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης τόσον εἰς τοὺς τύπους, τὰς στάσεις καὶ τὰς ἐνδυμασίας, ὅσον καὶ εἰς τὴν πλαστικότητα, τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἱερῶν προσώπων.

Τελευταίως ὅμως, μὲ τὴν μεγάλην ἔκτασιν ποῦ ἔλαβον αἱ σπουδαὶ καὶ δημοσιεύσεις τῶν ἔργων τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς, γίνεται ὁλοὲν φανερὸν ὅτι τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατώτερα εἰς τὴν παράστασιν πνευματικοῦ περιεχομένου καὶ ἔδωσαν κλασικὰ πρότυπα θρησκευτικῆς τέχνης εἶναι τὰ ἔργα τῆς λεγομένης *μοναστικῆς τέχνης*, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ἀνατολικὸν στοιχεῖον εἶναι ἰσχυρότατον, ἡ ἑλληνικὴ δὲ παράδοσις ἀσθενεστάτη. Ἀκόμη καὶ αἱ περιφρονηθεῖσαι ἁγιογραφίαι αἱ μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἰδίως αἱ τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰῶνος, τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν ὑπέροχα ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ παράδοσις τῶν ἀρχαίων βυζαντινῶν προτύπων ζῇ ὡς ἐκτέλεσις καὶ ὡς περιεχόμενον, πολὺ δὲ ἀπέχουν νὰ εἶναι ἔργα ἀψύχου ἀντιγραφῆς, ὡς νομίζουν τινὲς ἱστορικοὶ τῆς τέχνης.

Ἡ ἔλλειψις ἐλευθερίας εἰς τὸ θέμα ἐβοήθει τὸν καλλιτέχνην νὰ μὴ χάνεται εἰς ἀναζητήσεις τύπων καὶ συνθέσεων τῆς παριστωμένης σκηνῆς — ποὺ εἶναι τὸ ἀντικειμενικὸν καὶ ἐξωτερικὸν μέρος τῆς ζωγραφικῆς — ἀλλὰ νὰ ἐπεξεργάζηται ἢ ν' ἁπλοποιῇ τὰ μορφικὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως.

Βεβαίως εἰς μεταγενεστέρους χρόνους (τὸν 18ον ἰδίως αἰῶνα) εὑρίσκομεν πολλὰ «ἀντίτυπα» ὡρισμένων τύπων, καὶ ἰδίᾳ τῆς Παναγίας, τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄλλων ἁγίων ἢ σκηνῶν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας δι' «ἀνθυβόλων», διὰ τῶν ὁποίων ἀντεγράφετο πιστῶς τὸ σχέδιον, ὅπως γνωρίζομεν τοῦτο καὶ ἐκ τῆς «Ἑρμηνείας τῶν ζωγράφων τοῦ Ἄθω» τοῦ γνωστοῦ δηλαδὴ ἔργου Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ. Αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀντιτύπων εἶναι πράγματι ἐλάχισται, εἰς ὅλα ὅμως ἔχει νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς τὴν ἀρτίαν ἐκτέλεσιν, δι' αὐτῶν μάλιστα δύναται ν' ἀναχθῇ τις καὶ εἰς τὰ πρότυπα, τῶν ὁποίων διατηρεῖται πιστῶς ἡ δύναμις τῆς ἐκτελέσεως.

Οὐδεὶς τέλος σήμερον πιστεύει ὅτι ἡ ὁμοιομορφία καὶ ἡ τελματώδης ἀκινησία εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς. Ἡ ἐξέλιξις τῆς σταδιοδρομίας της παρουσιάζει ἐκπληκτικὴν ὄχι μόνον δύναμιν ἀλλὰ καὶ ποικιλίαν. Πλὴν τῶν δύο κλάδων της — τοῦ ἑλληνιστικοῦ τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τῶν μονῶν, ποὺ ἀνταποκρίνονται εἰς αὐτὰς τὰς πηγὰς τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ — ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι σχολαί, ἀκόμη καὶ προσωπικότητες ζωγράφων. Εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς ἑλληνικοὺς ναούς, ποὺ σώζουν ὁλόκληρον ὁπωσδήποτε τὴν ζωγραφικήν των, διακρίνομεν δύο καὶ τρεῖς καλλιτέχνας μὲ αἴσθημα καὶ προσωπικότητα σημαντικῶς διάφορον.

Κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα π. χ. ἀπὸ τὸν ὁποῖον μᾶς διεσώθησαν τὰ μωσαϊκὰ τριῶν Μονῶν: Ὁσίου Λουκᾶ, Δαφνίου καὶ Νέας Μονῆς τῆς Χίου, διακρίνομεν βαθυτάτας διαφοράς. Τὰ μωσαϊκὰ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον μεγαλειώδη δείγματα τῆς μοναστικῆς τεχνοτροπίας, τοῦ Δαφνίου εἶναι πλήρη ἑλληνικῆς εὐγενείας καὶ ἁρμονίας, τῆς Χίου εἶναι σπάνια δείγματα τέχνης ἰμπρεσσιονιστικῆς, μὲ κινήσεις στιγμιαίας πλήρεις ἁρμονίας καὶ μὲ πρόσωπα σπανίας δυνάμεως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν (Βλέπε εἰκόνα, τμῆμα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου, ὅπου εἰκονίζεται ἡ Μάρθα καὶ ἡ Μαρία). Παρὰ τὰς διαφορὰς ὅμως αὐτὰς τῆς τεχνοτροπίας, μία ἰδέα διαφαίνεται εἰς ὅλα, διότι καὶ τὰ τρία διάφορα αὐτὰ στοιχεῖα διέπονται ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ διακοσμητικοῦ ρυθμοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἐξωτερικὴ διακοσμητικότης, ἀλλὰ συμβολικὴ ἐξιδανίκευσις πλήρης ψυχικοῦ ἀντικρύσματος

Ἡ βυζαντινὴ τέχνη ὑπῆρξεν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἡ μυστικοπαθὴς γλῶσσα ὅλου τοῦ πολιτισμένου Κόσμου διὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ μυχίου δεσμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πρὸς τὸ θεῖον.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ
ΓΕΡΜΑΝΟΥ

Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΣ ΑΓΓΛΙΚΑΝΩΝ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ

Εἶνε ἀναντίρρητον τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη προυκάλεσαν αἱ συναντήσεις ἀγγλικανῶν καὶ ὀρθοδόξων, κληρικῶν καὶ θεολόγων, πρὸς φιλικὴν συζήτησιν περὶ τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, Ἀγγλικανικῆς καὶ Ὀρθοδόξου, δογματικῶν ὁμοιοτήτων καὶ διαφορῶν ἐπὶ σκοπῷ στενωτέρας προσεγγίσεως καὶ δυνατῆς ἑνώσεως αὐτῶν. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ηὐξήθη ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν δύο τελευταίων συναντήσεων ἐν Λάμπεθ (1930 καὶ 1931), διότι αἱ ἐκεῖ συνελθοῦσαι Ἐπιτροπεῖαι ἐπίσημον φέρουσαι χαρακτῆρα ἐξεπροσώπουν ἡ μὲν Ὀρθόδοξος ὅλας τὰς ἐπὶ μέρους αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, ἐξαιρέσει τῆς μαρτυρικῆς Ρωσσίας, ἡ δὲ Ἀγγλικανική, ἀπαρτισθεῖσα ἐκ μελῶν ἀνηκόντων εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς Σχολὰς ἢ Μερίδας, πολλὰς τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς ὁμολογίας. Ὁ παρατηρῶν ὅμως μετὰ προσοχῆς τὸ αὖξον τοῦτο ἐνδιαφέρον εὐθὺς ἀμέσως διαγινώσκει τὸν διφυῆ χαρακτῆρα τὸν ὁποῖον τοῦτο φέρει. Ἐνῷ δηλονότι τὰ συνεργαζόμενα εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ εὐλογημένου ἔργου τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν μέρη, καλῶς γινώσκοντα ὅτι τὸ τὸ ἔργον τῆς ἑνώσεως τότε μόνον προάγεται καὶ φέρει τοὺς προσδοκωμένους καρπούς, ὅταν ἐλατήριον πάσης ἑνωτικῆς κινήσεως εἶνε μόνον ὁ ἐνδόμυχος θρησκευτικὸς πόθος νὰ ἴδωσι πραγματούμενον τὸν σκοπὸν ὑπὲρ οὗ ηὔξατο ὁ Κύριος «ἵνα πάντες ἓν ὦσιν», ἀνομολογοῦσι τὴν ἑκατέρωθεν χριστιανικὴν ἰδεολογίαν ὑφ᾽ ἧς ἐμπνέονται, οὐχὶ οὕτω κρίνουσι περὶ αὐτῆς τινὲς τῶν ἔξωθεν. Οὗτοι ἀπ᾽ ἀρχῆς παραλλάξαντες καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς «ἑνώσεως» διὰ τοῦ τῆς «ὑποταγῆς» εἰς τὸ πολιτικο ἐκκλησιαστικὸν αὐτῶν σύστημα καὶ πάντοτε εἰς πᾶσαν αὐτῶν ψευδενωτικὴν κίνησιν ὁρμηθέντες ἐξ ἀνθρωπίνων παθῶν, ὡς μαρτυρεῖ ἡ μακρὰ ἱστορία τῶν ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Σχίσματος γενομένων ἀποπειρῶν πρὸς ἕνωσιν μεταξὺ Δύσεως καὶ

'Ανατολῆς δὲν παύωσι νὰ διαβάλλωσι τὸ ἔργον τῆς φιλικῆς συνεννοήσεως τῶν δύο 'Εκκλησιῶν, 'Αγγλικανικῆς καὶ 'Ορθοδόξου, ὡς ἐξ ἄλλων ὁρμηθὲν βλέψεων καὶ εἰς ἄλλους κατατεῖνον σκοπούς. Εἰς ἀναίρεσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου νομίζομεν ὅτι δύο τινὰ δύνανται νὰ συντελέσωσι. **Πρῶτον** βραχεῖα ἀνασκόπησις τῶν σχέσεων τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας πρὸς τὴν 'Αγγλικανικὴν ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῆς κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀπὸ τῆς Ρώμης, καὶ **δεύτερον** ἀντικειμενικὴ καὶ ἀμερόληπτος ἐξέτασις τῶν θεολογικῶν ἀπόψεων τῆς ἀγγλικανικῆς καὶ ὀρθοδόξου προσεγγίσεως.

Α'

'Αντιπαρερχόμενοι τὰς σχέσεις τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως πρὸς τὸν 'Αρχιεπίσκοπον Καντουαρίας Abbot ὡς καθαρῶς προσωπικάς, καθόσον ἡ μεταξὺ αὐτῶν διασωθεῖσα ἀλληλογραφία καίπερ ἁπτομένη θρησκευτικῶν ζητημάτων, δὲν ἐκπροσωπεῖ τὰς πεποιθήσεις τῶν ἰδίων αὐτῶν 'Εκκλησιῶν, ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν σχέσεων εἰς ἃς εἰσῆλθον οἱ Πατριάρχαι τῆς 'Ανατολῆς πρὸς τοὺς ἐν 'Αγγλίᾳ ἀνωμότους (non jurors). 'Υπολαβόντες οἱ ὀρθόδοξοι τούτους ὡς ἀντιπροσώπους τῆς κανονικῆς 'Ιεραρχίας τῆς 'Αγγλικανικῆς 'Εκκλησίας ἦλθον εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς αὐτοὺς καὶ διετύπωσαν τὰς θεολογικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς αὐτῶν ἀπόψεις περὶ τῶν ὅρων τῆς ἑνώσεως μεταξὺ τῶν δύο 'Εκκλησιῶν, διέκοψαν δὲ πᾶσαν σχέσιν πρὸς αὐτοὺς ἅμα ὡς ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ 'Αρχιεπισκόπου Καντουαρίας Wake ἐπληροφορήθησαν ὅτι οὗτοι διετέλουν ἐν σχίσματι πρὸς τὴν ἐπίσημον 'Εκκλησίαν τῆς 'Αγγλίας. Αἱ διαπραγματεύσεις αὗται, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία [1]), ὀφείλονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἐνδιαφέρον περὶ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας ὅπερ ἐγέννησε παρὰ τοῖς 'Αγγλικανοῖς ἡ παρουσία τοῦ Θηβαΐδος 'Αρσενίου, ἀπεσταλμένου τοῦ Πατριάρχου 'Αλεξανδρείας, οὐχὶ δὲ εἰς ἄλλον τινὰ λόγον ἢ εἰς πόθον ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ἠθικὸν ὕψος τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Τὸ δ' αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῆς αἰτίας τῆς Συνοδικῆς 'Εγκυκλίου τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' (1869) περὶ τῆς ταφῆς τῶν ἀγγλικανῶν ἐν ὀρθοδόξοις κοιμητηρίοις καὶ ὑπὸ ὀρθοδόξων ἱερέων ἐλλείψει ἀγγλικανῶν. Τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς ὑπηγόρευσαν οὐχὶ οἱαιδήποτε βλέψεις, ἀλλ' αἴτησις τοῦ 'Αρχιεπισκόπου Καντουαρίας Archibald Campbell πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ γνήσιον πνεῦμα Χριστιανικῆς φιλαδελφίας πρὸς ἀδελφοὺς ἐπικαλουμένους ὡσαύτως τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, στερουμένους

[1]) G. Williams. The Orthodox Church of the East in the Eighttenth Century London 1868, 'Αρχ. Χρ. Παπαδοπούλου: ἀπόπειρα 'Ενώσεως τῶν ἄγγλων ἀνωμότων μετὰ τῶν ὀρθοδόξων (1716-25). 'Αλεξάνδρεια 1911.

δὲ ἐκ διαφόρων λόγων τῆς ἐκκλησιαστικῆς προνοίας καὶ μερίμνης τῆς ἰδίας αὐτῶν Ἐκκλησίας [2]).

Τὰ ἐν Βόννῃ δὲ Συνέδρια (1874 75), ἐν οἷς ἀγγλικανοὶ καὶ ὀρθόδοξοι εὑρέθησαν συμφωνοῦντες εἰς κεφαλαιώδη ζητήματα, οἷα τὸ Filioque, ἡ ἀποδοχὴ τῶν ἀρχαίων Συμβόλων καὶ τῶν δογματικῶν ἀποφάσεων τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, εἶναι γνωστὸν ὅτι συνεκροτήθησαν ἐκ πρωτοβουλίας τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ἰδίᾳ δὲ τοῦ πολλοῦ Döllinger. Τὴν σύγκλησιν αὐτῶν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν γενομένων προσκλήσεων εἰς αὐτὰ ὑπὸ τοῦ σχόντος τὴν πρωτοβουλίαν, ὑπηγόρευσεν ὁ εἰλικρινὴς πόθος ὅπως, ἐξευρισκομένης κοινῆς δογματικῆς βάσεως μεταξὺ τῶν συμμετεχουσῶν Ἐκκλησιῶν, προαχθῇ τὸ ἔργον τῆς ἑνώσεως μεταξὺ αὐτῶν [3]). Καὶ ἂν ὁ ἐπιδιωχθεὶς τότε τελικὸς σκοπὸς δὲν ἐπραγματοποιήθη ἐξ ὁλοκλήρου, οὐδεὶς θ᾽ ἀρνηθῇ ὅτι τόσον ἡ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀποκατασταθεῖσα μυστηριακὴ κοινωνία μεταξὺ Ἀγγλικανῶν καὶ Παλαιοκαθολικῶν, ὅσον καὶ αἱ νῦν κρατοῦσαι ἀδελφικαὶ σχέσεις μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν ὀφείλονται εἰς τὴν ἐγκαινιασθεῖσαν ὑπὸ τῶν Συνεδρίων ἐκείνων ἁρμονικὴν καὶ ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ συζήτησιν τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διαφορῶν.

Κανεὶς βεβαίως δὲν θ᾽ ἀρνηθῇ ὅτι εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Παγκοσμίου πολέμου, συνετέλεσεν ἡ συμπάθεια τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, καὶ ἰδίᾳ ὁ τότε Πριμᾶτος αὐτῆς Randall Davidson, πρὸς τὰς ἐν μεγίστῃ δοκιμασίᾳ εὑρεθείσας ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλὰ τὴν πρόσκλησιν ἐπισήμου ἀποστολῆς εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Λάμπεθ (1920) καὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς προσκλήσεως ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου προπαρεσκεύασε κυρίως ἡ ἐπαφὴ κληρικῶν καὶ θεολόγων ἐξ ἑκατέρας Ἐκκλησίας πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἐκ τῶν θεολογικῶν συζητήσεων τῶν ὁποίων ἐπαρκῶς κατεδείχθη ὅτι ὑπάρχει ἔδαφος συνεννοήσεως, ὅπερ μετ᾽ ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς καλλιεργούμενον δύναται ν᾽ ἀγάγῃ εἰς τὸ ποθητὸν τέρμα τῆς ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Τοιαύτη ἐπαφὴ πρὸ τοῦ πολέμου ἐγένετο διὰ τῶν διεξαχθεισῶν συζητήσεων ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ Ἐπιτροπῆς διορισθείσης ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Ε΄ ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ τοῦ ἀγγλικανοῦ ἀρχιδιακόνου Darling, ἀφοῦ προηγήθη ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπίσκεψις τοῦ ἀοιδίμου Ἐπισκόπου Σαρισβουρίας John Wordsworth [4]). Μετὰ δὲ τὸν πόλεμον ὀρθόδοξοι κληρικοὶ καὶ θεολόγοι ἀνή-

2) Μ. Γεδεών: Κανονικαὶ Διατάξεις ΤΟΜ. Α΄ σελ. 392.

3) Rensch: Berichte der Unionskonferenzen. Bonn. 1874-1875.

4) Some points in the teaching of the Church of England set forth for the information of Orthodox Christians of the East. By John Wordsworth. S.P.C.K. 1900.

κοντες εἰς διαφόρους αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας συνηντήθησαν καὶ συνεζήτησαν θεολογικὰ ζητήματα συναφῆ πρὸς τὴν ἕνωσιν μετ᾽ ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Θὰ ἦτο δὲ ἄρνησις τῆς διπλωματικῆς περινοίας καὶ τῆς πείρας τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Randall, τὸ ν᾽ ἀποδώσῃ τις τὸ διάβημα αὐτοῦ εἰς οἱασδήποτε ἄλλας ὀπισθοβουλίας καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἀκραιφνῆ αὐτοῦ πόθον πρὸς ἕνωσιν μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, πόθον ὅστις ἐκδηλωθεὶς καὶ ἐν προγενεστέροις Συνεδρίοις τοῦ Λάμπεθ ἔμελλε νὰ προσλάβῃ μᾶλλον συγκεκριμένην μορφὴν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τοῦ 1920. Τὸ προηγούμενον τῆς ὑπὸ τῆς ἀνατολῆς ἀπορρίψεως τῆς μετὰ τῆς Ῥώμης ψευδενώσεως τῆς Φλωρεντίας (1439) καὶ ὅταν ὁ ὀρθόδοξος κόσμος ἐδεινοπάθει ἦτο λίαν διδακτικὸν ἢ ὥστε νὰ διακυβευθῇ ἔτι ἅπαξ ἐπὶ μὴ ἀκραιφνῶς θρησκευτικῶν στηριζομένη λόγων ἀπόπειρα ἑνώσεως δύο Ἐκκλησιῶν. Αἱ ἐκθέσεις ἀφ᾽ ἑτέρου αἱ ὑποβληθεῖσαι εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου ἀποστολῆς καὶ εἰς τὴν Lambeth Conference ὑπὸ τῆς οἰκείας αὐτῆς Ἐπιτροπῆς δεικνύουσιν ὅτι τόσον τὰ σημεῖα εἰς ἃ προσήγγισαν αἱ ἀπόψεις αὐτῶν, ὅσον καὶ ἐκεῖνα ἐν οἷς διέστησαν ἀπ᾽ ἀλλήλων, ἐξετέθησαν μετὰ τῆς ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τοῦ ἐπιδιωκομένου ὑψηλοῦ σκοποῦ εἰλικρινείας ἄνευ οἱασδήποτε ἀποκρύξεως ἐξ ἀνθρωπίνων ὑπολογισμῶν. Διότι καὶ ἡ πρώτη καίπερ θεωροῦσα «καθῆκον τῶν ὀρθοδόξων νὰ ἐξακολουθήσωσι συνεργοῦντες εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοιούτου θεαρέστου ἔργου οἷον ἡ ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν» ἀδιστάκτως ὁμολογεῖ τὰς ὑφισταμένας ἔτι διαφορὰς μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν· καὶ ἡ δευτέρα καίπερ ἀποδεχομένη ὅτι «χωροῦμεν σταθερῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς τελικῆς ἑνώσεως» δὲν ἀποκρύπτει ὅτι «ὑπάρχουσι πολλὰ ἀκόμη νὰ συντελεσθῶσι πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἑνώσεως» [5]).

Κατόπι τῆς μεταξὺ ἀντιπροσώπων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν γενομένης συναντήσεως τῷ 1920 καὶ τῆς εἰς ταύτην ἐπακολουθησάσης ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου (1922) καὶ ἄλλων μετὰ ταῦτα αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς εἶνε τόσον καταφανὴς ὁ λόγος τῆς προτελευταίας συναντήσεως (1930), ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη ὅπως χρονοτριβήσωμεν, ἵνα ἀποδείξωμεν ὅτι οὗτος κεῖται ἐντὸς τῆς σφαίρας τοῦ ἁγνοῦ θρησκευτικοῦ ἐνδιαφέροντος. Διὰ τὸν καλοῦντα Ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας ἡ πρόσκλησις ὅπως ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀποστείλῃ εἰς τὸ ἐν Λάμπεθ Συνέδριον τοῦ 1930 ἀντιπροσωπείαν συνισταμένην ὄχι μόνον ἐξ ἰδίων αὐτοῦ ἀντιπροσώπων, ἀλλ᾽ εἰ δυνατὸν καὶ ἐξ ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν αὐ-

---

5) Bell. Documents of christian Unity; Report of the Delegation of the Patriarchate p. 73.

τοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, δὲν ἦτο μόνον συνέχισις τοῦ ἔργου ὅπερ ἐνεκαίνισεν ὁ προκάτοχος αὐτοῦ κατὰ τὸ προηγηθὲν Συνέδριον καὶ ὅπερ οὕτω λαμπρὰ ἀπέδωκε προσφάτως ἀποτελέσματα ἐν τῇ ὁδῷ τῆς συνεννοήσεως καὶ ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησίων, ἀλλ' ἦτο καὶ οὐσιώδης συμπλήρωσις ἐκείνου. Ἐλήφθη δηλονότι ὑπ' ὄψιν μετὰ πόσου μείζονος κύρους θὰ περιεβάλλοντο αἱ μετὰ τῶν ὀρθοδόξων συζητήσεις καὶ τὰ συμπεράσματα εἰς ἃ αὗται θὰ κατέληγον, ἂν συμμετεῖχεν αὐτῶν τὸ σύνολον τῶν Ἐκκλησιῶν αἵτινες συγκροτοῦσι τὴν μίαν καὶ ἀδιαίρετον ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ διοικήσει ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Διὰ δὲ τὸν προθύμως ἀποδεχθέντα τὴν πρόσκλησιν καὶ συγκροτήσαντα τὴν ὀρθόδοξον ἀντιπροσωπείαν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ὁ λόγος τῆς προθυμίας πρέπει νὰ ζητηθῇ καὶ ἀνευρεθῇ ὄχι μόνον εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς κρατοῦν ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ φιλελεύθερον καὶ φιλάδελφον πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκ τῶν προηγηθεισῶν ἐπαφῶν μετ' ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐνισχυθεῖσαν πεποίθησιν ὅτι ἡ συνεννόησις μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν δὲν κεῖται ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ δυνατοῦ. Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῇ καὶ ὁ πόθος ἵνα εὐρύτερον καὶ ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως γνωσθῇ ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἡ φύσις καὶ ὁ χαρακτὴρ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἀτελέστερον πάντοτε ἐξ ἀποστάσεως καὶ διὰ τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων περὶ αὐτῆς διαγινωσκόμενος.

Ἡ ἐπακολουθήσασα συνάντησις ἐν Λάμπεθ (1931) κοινῆς Δογματικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς συζήτησιν καὶ καθορισμὸν τῆς μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ὑφισταμένης συμφωνίας καὶ διαφορᾶς ἐν θεολογικοῖς ζητήμασιν, ὡς εἷς περαιτέρω σταθμὸς ἐν τῇ προαγωγῇ τοῦ ἔργου τῆς ἑνώσεως αὐτῶν, δὲν ἦτο ἢ ἀπόρροια τῆς προηγηθείσης συναντήσεως, τὴν ἀφετηρίαν αὐτῆς ἔχουσα ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 33 (β) ἀποφάσει τοῦ Συνεδρίου τοῦ Λάμπεθ [6]. Ἡ ἔκθεσις τῆς Μικτῆς ταύτης Δογματικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἡ περίληψις τῶν Πρακτικῶν αὐτῆς, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν, παρέχουσιν εἰς πάντα ἀμερολήπτως μελετῶντα αὐτὰ τρανὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ πνεύματος μεθ' ἧς ἑκατέρωθεν συνεζητήθησαν καὶ διετυπώθησαν τόσον τὰ σημεῖα ἐν οἷς συμπίπτουσιν αἱ ἀπόψεις τῶν δύο ἀντιπροσωπειῶν, ὅσον καὶ ἐκεῖνα ἐν οἷς αὗται διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων. Ὅτι ἡ περαιτέρω συζήτησις δὲν διεκόπη ὁριστικῶς, ὡς διεκόπησαν αἱ διεξαχθεῖσαι συζητήσεις μεταξὺ ἀγγλικανῶν καὶ ρωμαιοκαθολικῶν ἐν Malines, ἀλλ' ἀνεβλήθη εἰς χρόνον μεταγενέστερον, εἶνε πρόσθετος ἀπόδειξις τῆς πεποιθήσεως ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὅτι παρὰ τὰς διαφορὰς ὑπόκειται πολλὴ συμφωνία μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

---

[6] Report of the Joint Doctrinal Commission e.t.c. S.P.C.K. London 1932.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀνασκοπήσεως καταφαίνεται ὁποῖοι ἦσαν οἱ λόγοι οἵτινες ἀπ' ἀρχῆς ἐγέννησαν τὴν ἑνωτικὴν μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν κίνησιν καὶ συνετέλεσαν εἰς τοιαύτην σὺν τῷ χρόνῳ ἀνάπτυξιν τῶν φιλικῶν αὐτῶν σχέσεων, ὥστε αὗται νὰ ἐμφανίζωνται σήμερον ὡς αὐτόχρημα ἀδελφικαί. Ὁ λόγος τοῦ γεγονότος τούτου πρέπει νὰ ζητηθῇ ἑκατέρωθεν μετ' ἐπισταμένην μελέτην σχηματισθεῖσαν πεποίθησιν ὅτι «πολλὴ ὑπόκειται συμφωνία μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν» ἐν ζητήμασι πίστεως καὶ διοικήσεως. Τοῦτο ἐπιθυμοῦμεν νὰ δείξωμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

(Ἕπεται συνέχεια)

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΡΔΕΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥΣ Κ/ΠΟΛΕΩΣ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΞΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

24) ΓΑΒΡΙΗΛ Α΄

Ὁ Κύριος «οὐ παρεῖδε τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν πολὺν ἤδη χρόνον δεινῶς ταλαιπωροῦσαν, ἀλλά.... ποιμένα τῷ μεγάλῳ θρόνῳ τῆς Νέας Ρώμης ἄξιον προὐβάλετο», τὸν μ/την Θεσσαλονίκης **Γαβριήλ**, κατὰ Μελέτιον τὸν Πηγᾶν, πρὸς ὅν ἐπιστέλλων συνοδικῶς, ἀπὸ ιγ΄ Σ/βρίου 1596, ὁ τοποτηρητὴς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Θεοφάνης ὁ Ἀθηνῶν ἐσημείου τὰ ἑξῆς σχετικά: «οἶδε καλῶς ἡ μακαριότης σου ὅ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου κὺρ Ἱερεμίου προέβη καὶ ἔμελλε κρατεῖν ἐπὶ πολλά, εἰ μὴ ὁ παντοκράτωρ Θεὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἐλεήσας τὴν σκυθρωπότητα ἔλυσε καὶ πατριάρχην ἡμῖν γνήσιον καὶ προστάτην καὶ κηδεμόνα καλὸν ηὐδόκησε δοθῆναι, φαμὲν δὴ (φεῦ τοῦ πάθους!) τὸν ἐν μακαρία τῇ λήξει γενόμενον Γαβριήλ, ὃν μὲν καὶ πάντες ἄλλοι λόγοις καὶ ἐγκωμίοις ἔστεψαν, ἐξαιρέτως δὲ καὶ κάλλιστα πάντων τὸ πάσης σοφίας καὶ συνέσεως γέμον γράμμα τῆς (σῆς) θειοτάτης, παρ᾽ ἡμῖν ἀεὶ μένον καὶ ὑπομιμνῆσκον τὴν στέρησιν τοῦ τοιούτου ποιμένος.....» 134).

Ὁ Γαβριὴλ ἀνῆλθε τὸν θρόνον μετὰ τὴν ἀποχώρησιν Ματθαίου Β΄ καὶ πιθανῶς κατὰ Μάρτιον 1596. Σώζεται σιγίλλιον αὐτοῦ ἀπὸ

134) ***Γ. Μαζαράκη*** συμβολὴ κλπ. ὡς ἀνωτ. σ. 158.—***Ἐκκλ. Φάρος*** ΚΖ΄ (1928) σ. 37.—Τὸ ἔγγραφον τοῦτο δημοσιεύεται κατωτέρω.

Ἀπριλίου ἰδ. ἔ. χρονολογούμενον [135]). Ἡ πατριαρχεία αὐτοῦ δὲν διῆλθεν ἀπερίσπαστος, ἀλλὰ διηνωχλεῖτο καὶ δὴ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἐκζητηθῇ θερμῶς ἡ προσωπικὴ εἰς βασιλεύουσαν μετάβασις καὶ συναντίληψις Μελετίου τοῦ Πηγᾶ. Τοῦτο συνάγεται ἐξ ὧν ἀπήντησεν ὁ τελευταῖος οὗτος τῷ Γαβριήλ: «οὐκ Ἀργειφόντης, ὡς ἔφης, ἀλλὰ Προμηθεὺς (οὐδὲ γὰρ γράμματα, ἀλλὰ πῦρ, εἰ καὶ μὴ κλέψας) ἧκε κομίσας ὁ ἡμέτερος ἱεροδιάκονος. ***Οὕτως ἦν σου τὰ ἱερὰ γράμματα πυρίπνοα, θερμῶς ἄγαν ἀξιοῦντα, ἐκλιπαροῦντα*** (τοῖς σοῖς γὰρ χρήσομαι ῥήμασι), ***δεόμενα τῆς ἡμετέρας μὴ ἀποτυχεῖν ἀφίξεως πάλιν εἰς Θράκην, τῶν ὑμετέρων οὕτως ἀπαιτούντων πραγμάτων.*** Ἐγὼ μὲν οὖν ὑπεσχέθην μέν σου τῇ ἱερᾷ καὶ φίλῃ κεφαλῇ παρεσόμενος (δεῆσαι), ***συμπαραντιταξόμενος κατὰ τῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρενοχλούντων, καὶ νῦν οὕτως ὑπερκαῶς ζητούμενός τε καὶ προσκαλούμενος*** ὥρμησα ἂν εὐθὺς, ἀλλά με μικρόν τι παρενεπόδισεν ἡ νόσος..... πάντως δὴ σὺν Θεῷ ἐλευσόμεθα» [136]). Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Μελετίου ἐγράφη κατὰ τὸ θέρος (ἴσως Ἰούνιον) 1596, βραδύνασά πως, ὅπως ἐβράδυνεν ἢ μᾶλλον οὐδόλος ἐπραγματοποιήθη ἡ μετάβασις αὐτοῦ εἰς ΚΠολιν ζῶντος τοῦ Γαβριὴλ, ὅστις πολλαχῶς στενοχωρούμενος καὶ παρενοχλούμενος [137]) ἠσθένησε καὶ ἀπέθανε, πιθανῶς περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου ἰδ. ἔτους [138]). Ποῦ ἐτάφη, ἄγνωστον· ἴσως ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς Παραμυθίας, τῷ τότε Πατριαρχείῳ [139]).

---

[135]) *Μαυρογ. βιβλιοθ.* Α΄ 120, 173. — Τὸ σιγίλλιον ὑπογράφουσιν: ὁ Ἐφέσου ***Ἀρσένιος***, ὁ Ἡρακλείας *Διονύσιος*, ὁ Ἀγκύρας *Σαββάτιος*, ὁ Νικομηδείας ***Μητροφάνης***, ὁ Τραπεζοῦντος *Γεράσιμος*, ὁ Ἀγχιάλου ***Ἀθανάσιος***, ὁ Μηθύμνης ***Ραφαήλ***, ὁ Γάνου καὶ Χώρας ***Διονύσιος***, ὁ......... ***Γαβριήλ***, ὁ Σκύρου ***Ἰγνάτιος***, ὁ Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου *Σεραφείμ*, ὁ Κερασοῦντος ***Παρθένιος***, ὁ Δημητριάδος ***Φιλόθεος***. Ἐπειδὴ τὸ σιγίλλιον τοῦτο ἐξεδόθη ὀλίγον μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Γαβριήλ, ὑποτίθεται ὅτι οἱ ὡς ἄνω ἀρχιερεῖς, τοὐλάχιστον οἱ πλείους, εἶνε καὶ οἱ μετασχόντες τῆς ἐκλογῆς ἐκείνου.

[136]) ***Περιοδ.*** Ε. Φ. Συλλ. τόμ. ΙΖ΄ σ. 74.

[137]) Παρενόχλησίν τινα θέλομεν νὰ διΐδωμεν καὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἐξοφλήσεως χρηματικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Γαβριήλ, ὡς φαίνεται ἐν οἷς γράφει Θεοφάνης ὁ Ἀθηνῶν πρός τινας ἀρχιερεῖς: «μὴ βραδύνατε τὴν τῶν μπακίων πάντων δόσιν, ἀναγκαιοτάτην οὖσαν μάλιστα εἰς ἀπότισιν τῶν ὀφειλομένων χρημάτων τοῖς τιμιωτάτοις κληρικοῖς τοῖς ἐν Καραμανίᾳ, οἵτινες ἐν καιρῷ ἀνάγκης τοῦ βασιλικοῦ πεσκεσίου τοῦ δοθέντος παρὰ τοῦ μακαριωτάτου κὺρ Γαβριὴλ δεδώκασιν αὐτὰ» (***Σάθα*** ὡς ἀνωτ. σ. 204).

[138]) Ἡ πληροφορία ὅτι «ὁ Γαβριὴλ ***διὰ φαρμάκου ἐτελειώθη***» (***Κεραμέως*** ἱεροσολ. βιβλιοθ. Γ΄ 67) οὐδαμόθεν ἄλλοθεν βεβαιοῦται. Ἀπέθανε μᾶλλον «νόσῳ συσχεθεὶς» (***Δνοβουν.*** ὡς ἀνωτ. σ. 82).

[139]) Περὶ ***Γαβλιὴλ*** Α΄ ὅρα: **Bandurii** σ. 217, 228.— ***Μ. Ἀθηνῶν*** Γ΄ 401.— ***Μαθᾶ*** 185.—***Ὑψηλ.*** 119.—***Βυζαντ.*** Β΄ 532 — ***Γεδεὼν*** 537.—Le Quien Ι΄ 330.—

***

Μελετίου Ἀλεξανδρείας ἀπάντησις εἰς γράμμα Γαβριὴλ Α' «τὰς ἱερὰς μηνύσον ψήφους καὶ τὴν ἱερωτάτην αὐτοῦ ἀναβίβασιν εἰς τὸν ὑψηλότατον θρόνον» 140).

Γαβριήλῳ τῷ παναγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, ἐν Κυρίῳ περιποθήτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ, τῇ τε ἁγίᾳ συνόδῳ τῶν καθευρεθέντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ τοῖς λογιωτάτοις τῶν κληρικῶν μετὰ τῶν χρησιμωτάτων ἀρχόντων καὶ παντὶ τῷ χριστωνύμῳ πληρώματι τῶν ὀρθοδόξων, τοῖς ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοῖς, χάριν.

«Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ πατρὶ πάσης παρακλήσεως, ὅτι οὐ πάρεῖδε τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν πολὺν ἤδη χρόνον δεινῶς ταλαιπωροῦσαν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἡμῶν δεήσεσί τε καὶ εὐχαῖς ἐπινεύων ποιμένα τῷ μεγάλῳ θρόνῳ τῆς Νέας Ρώμης ἄξιον προὐβάλετο παρακαλέσοντα πολλῶν καὶ μεγάλων θλίψεων τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ (καθ' Ἡσαΐαν εἰπεῖν) καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα τῶν ταῖς σωματικαῖς τε καὶ πνευματικαῖς κεκμηκότων ἀνάγκαις ἐπανορθώσοντα· τοῦτό ἐστιν ὃ ὁ Θεὸς ἐπαγγέλλεται, δώσω, φήσας, ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, οἵτινες ποιμανοῦσι τὸν λαόν μου μετ' ἐπιστήμης. Τοιοῦτον ἐγώ σε, παναγιώτατε ἀδελφέ, ἔγνων τε ὄντα καὶ ἐσόμενον ἐλπίζω καὶ εὔχομαι. Ηὔφρανεν οὖν ὑμᾶς, τοὺς νοητοὺς οὐρανούς, ὦ τῇ τῆς ἀρχιερωσύνης λάμποντες χάριτι ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί! ἐμπλήσει δὲ καὶ ὑμᾶς, τέκνα ἡμέτερα, τὰς πνευματικὰς κοιλάδας, τοὺς δηλαδὴ τῷ πνεύματι ταπεινούς, τὴν εὐαγῆ ποίμνην τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεγαλοπρεπεστάτης αὐλῆς, ἐμπλήσει πάντως ἀγαλλιάσεως ἡ μεγάλη πρόνοια τοῦ Θεοῦ τοιοῦτον ὑμῖν καὶ τηλικοῦτον ἐπιστήσασα ἀρχιερέα, ὑμᾶς οἷον ἡλιακαῖς καταυγάσοντα λάμψεσι ταῖς τῆς θεωρίας ἀκτίσιν, ὑμᾶς οἷον ἄρτων τινων πνευματικῶν χοριοῦντα ταῖς πράξεσι τῆς ἀρετῆς, ἑκατέρους δὲ ὕδατι ζῶντι καὶ ἀλλομένῳ ταῖς τοῦ πνεύματος διδασκαλίαις ἀρδεύοντα. Ὦ ποίμνιον τρισμακάριον ποιμαντικῆς ἀξιωθεὶς χειρὸς καρὰ Θεοῦ φιλανθρώπως προβληθείσης, ῥάβδον τε καὶ βακτηρίαν πιστευθείσης εἰς ποιμανσίαν παρακαλούσας σωτήριον! Ὦ τρισόλβιε ποιμήν, τοῦ μεγάλου ποιμένος ἐμφερέστατε, ἱερεῦ τῷ ὄντι τοῦ Ὑψίστου, ἄγγελε τῆς ἀληθείας (κατὰ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο) τοῦ Θεοῦ τηλικούτου βήματος ἀξιωθείς, οὐδὲ πρότερον ἀμυδρῶς λάμπων, ἀλλ' οἷον ἀπὸ δόξης ὁδηγηθεὶς εἰς δόξαν, ὥστε μειζόνως βελτιώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ χαλεπωτάτῳ μὲν ἐν καιρῷ, ἐν

Vailhé 1310, 1425.—Regel analecta κλπ. ὡς ἀνωτ. σ. CXXIX.— *Ὀρθοδ.* Γ' 33 —*Θεολ.* Δ' 180.—*Ἐκκλ. Ἀλ.* Δ' 336, 338, 398, ΚΔ' 338.—*Μ.Ε. Ἐγκ.* Η' 6.—*Ἀ. Νινολάκη* ὡς ἀνωτ. 129-132. — *Δημ. Καμπούρογλου*, μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων τόμ. Β' Ἀθῆναι 1891 σ. 203.

140) *Χειρόγραφον* Θεολ. Σχολῆς Χάλκης ὑπ' ἀρ. 120, ἐπιστολὴ 117, ἀχρονολόγητος, γραφεῖσα ὅμως, ὡς ἐσημειώθη, πιθανῶς κατὰ Ἰούνιον 1596.—*Δ. Καμπούρογλου* ὡς ἀνωτ. σ. 203. — *Περιοδ.* Ε Φ. Συλλ. Α' σ. 222. — *Ἀ Νινολάκη* ὡς ἀνωτ. 129. — Ὁ Μελέτιος συνώδευσε τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ ταύτην καὶ δι' ἰδιαιτέρας αὐτοῦ φιλικωτάτης ἐπιστολῆς πρὸς τὸν πατριάρχην Γαβριήλ, ἀριθμουμένης 118 ἐν τῷ ὡς ἄνω χειρογράφῳ.

δὲ ἀνάγκαις ταῖς ἐσχάταις! ἀπόβαλέ σου, ὦ τῶν πόλεων βασιλίς, τοὺς τοῦ πένθους χιτῶνας· ἰδού σοι ἀνατέταλκεν ἔαρ τὸν χειμῶνα διαλύσον τῆς κακοπαθείας· ἄνθεσί σου κατακόσμησον τὰς ἀγυιὰς καὶ καρποῖς ἔμπλησον τὰς ἀποθήκας τοῦ πνεύματος! ὢ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου! οὕτως ἀθρόως οἶδε Θεὸς εἰς χαρὰν μεταβάλλειν τὸ πένθος φαιδρότησιν ἀμείβων τὰς κατηφείας· οὐκέτι τοῖς ἔθνεσι καὶ δὴ καί τισι τῶν ἀμυδρὰ φύλων, ἐσόμεθα ὄνειδος· ἦμαρ ὀψόμεθά ποτε (ἵν' οὕτως εἴπω) τὸ ἐλεύθερον· βότρυας ἡ ἐκλεκτὴ ἄμπελος οἴσει ἀντὶ τῶν προτέρων ἀκανθῶν καὶ ἀντὶ κοτύδης ἀναβήσεται κυπάρισσος, διὸ καὶ ἀντὶ κατάρας κληρονομήσωμεν εὐλογίαν· ἐκεῖνο γὰρ ὁ φιλάνθρωπος ἀπειλεῖ, ἵνα τοῦτο προξενήσῃ τοῖς δι' ὧν ἀπειλεῖ σωφρονιζομένοις· οὐδὲ γὰρ βούλεται (καθὰ γέγραπται) τινὰς ἀπολέσθαι, ἀλλ' εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι πάντας! Ὦ σαρκίον πονήρως ἔχον, ὦ γῆ τε καὶ θαλασσῶν πελάγη. ἡλίκης με χαρᾶς ἀποστερεῖτε, μὴ συγχωροῦντα συνευφρανθῆναι παρόντα με ποιμένι μὲν τηλικούτῳ καὶ τοσοῦτον φίλῳ, ποίμνῃ δὲ τοιαύτῃ καί διαφερόντως ἠγαπημένῃ! Ἀλλὰ σὺ μέν, ὦ ἱερὰ κεφαλή, ἔντεινε καὶ κατευοδοῦ ταῖς νεμαῖς ἐκτρέφων ἣν παρὰ Θεοῦ παρέλαβες ἀγέλην, ὑμεῖς δέ, ὦ ψυχαὶ φίλαι καὶ θεοφιλεῖς, αὐξάνεσθε τὴν καλὴν καὶ μετάρσιον αὔξησιν καὶ πληθύνεσθε τῷ πνεύματι πειθόμενοι τῷ παρὰ Θεοῦ προηγμένῳ ποιμένι, ἡμῶν δὲ τῆς ἐσχατιᾶς καὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν μὴ ἐπιλάθησθε ταλαιπωριῶν· συγκάμφθητε ἡμῖν ὡς γνησίοις μέλεσιν ὡς καὶ ἡμεῖς ὑμῖν ὡς γνήσια μέλη συνευφραινόμεθα, κανόνα πληροῦντες τὸν ἀποστολικόν, εὔχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ὑμῶν ὑπερευχόμεθα, ἢ τῶν ἀνιαρῶν ἀπαλλαγῆναι ἢ γενέσθαι σωτήρια τὰ παθήματα. Ἔρρωσθε ἐν Κυρίῳ ὑπερπόθητοι».

25) ΘΕΟΦΑΝΗΣ Α΄

Ἅμα τῷ θανάτῳ Γαβριὴλ Α΄ ἤρξαντο διαγραφόμεναι ἐνέργειαι πρὸς κατάληψιν τοῦ θρόνου, ὅμοιαι ταῖς πρότερον ἤδη γενομέναις, προέλαβεν ὅμως αὐτὰς ἡ ἔγκαιρος ἐπέμβασις τοῦ Ἀθηνῶν ***Θεοφάνους***, ὅστις τοποτηρητὴς τοῦ χηρεύοντος πατριαρχικοῦ θρόνου ἀναδειχθεὶς καὶ σύνοδον ἐξ ἀρχιερέων καὶ ὀφφικιάλων τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τούτῳ συγκαλέσας προέβη εὐθύς, ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν, εἰς τὴν λῆψιν τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων καὶ εἰς ἀποφάσεις ἀναλόγους, κοινοποιήσας πάντα ταῦτα ἀπὸ 13 Σ/βρίου 1596 τῷ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας Μελετίῳ τῷ Πηγᾷ μετὰ παρακλήσεως ἅμα θερμῆς πρὸς αὐτὸν ὅπως ἐπειγόντως ἀναλάβῃ τὴν εἰς βασιλεύουσαν ἄγουσαν.

«Ἐπεὶ δὴ καὶ πάλιν ἔμελλε —ἔγραφεν αὐτῷ σὺν ἄλλοις— τὰ ὅμοια συμβῆναι τοῖς προτέροις, μὴ φέροντες ἡμεῖς τὸ δεινόν, μὴ ἀνεχόμενοι τὸ οὕτω φέρεσθαι τὰ τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἄλλην καὶ ἔξω τῆς τῶν θείων κανόνων ἀκολουθεῖν, συνδρομῇ πάντων καὶ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ τοὺς ἐξωκρατοῦντας παντοιοτρόπως καταπείσαντες καὶ ἐξουσίαν πᾶσαν εἰλη-

φότες τοῦ τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομῆσαι κατὰ τὴν τῶν κανόνων ἀκρίβειαν, δίκαιον κατὰ πάντα καὶ ἀναγκαῖον ἐκρίναμεν μηδὲν δρᾶσαι καὶ τελειῶσαι χωρὶς τῆς παρουσίας τῆς σῆς θειότητος, ἅτε σὺν Θεῷ δυναμένης καὶ ἰσχυούσης μὴ ὅτι γε τὰ ἡμέτερα ἀλλὰ καὶ τὰ ἁπανταχοῦ γῆς ἐξοικονομῆσαι καὶ περὶ πᾶσι δοῦναι καλὸν καὶ θεάρεστον. Τοιγαροῦν. . . . ἐκλιπαροῦντες ἀξιοῦμεν, ἵνα μηδὲν μελήσας μηδὲ ὀκνήσας (ταῦτα γὰρ πάντη ξένα τῆς ὑμετέρας γνώμης καὶ προαιρέσεως πέφυκε) τὴν περὶ τὰ καλὰ συνήθη σοι σπουδὴν ἀναλάβῃς, καὶ παρευθὺς ἀναστὰς τὴν πρὸς ὑμᾶς φέρουσαν ὁδεύσῃς, καλῶς εἰδώς, ὡς εἴ γε μὴ ποιήσῃς τοῦτο ἀλλ' ἀμελῶς διατεθῇ περὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας διόρθωσιν (ὅ μὴ γένοιτο), καὶ ταῦτα τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ καιροῦ ἀπαραιτήτως ἐκζητούντων τὴν σωματικὴν ἔλευσιν τῆς σῆς θειότητος καὶ πάντων ἀκριβῶς γινωσκόντων καὶ λεγόντων ὡς οὐ κἂν ἄλλως διορθωθείη τὰ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας εἰ μὴ διὰ τῆς ὑμετέρας ἐλεύσεως, πολλὰ τῶν ἀτόπων προξενηθήσονται καὶ ἀθῶσι ἡμεῖς ἀπὸ τῶν τοιούτων. . . . »[141]).

Τὰ αὐτὰ ἀνεκοίνου συγχρόνως καὶ πρός τινας ἀρχιερεῖς, καλουμένους καὶ τούτους ὅπως φθάσωσιν ἐγκαίρως εἰς βασιλεύουσαν πρὸς ἀπὸ κοινοῦ κανονικὴν διενέργειαν ἐκλογῆς πατριάρχου: «Ἐπεὶ ἔδει, ἔγραφε, καὶ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν μακαρίτην πατριάρχην κὺρ Γαβριὴλ ὅμοια τοῖς ῥηθεῖσι γενέσθαι (οὐκ ἐπαύσαντο γὰρ οἱ τὰ πρότερα τολμήσαντες, ἀλλ' ὥρμησαν παρὰ κανόνας καὶ χωρὶς τῆς τῶν ἀρχιερέων προτροπῆς καὶ ἀδείας τῆς πατριαρχικῆς ἀξίας ἀντέχεσθαι, ἐξ ὧν ἔμελλον δαπανηθῆναι μὲν ὀλίγα τινά, λογισθῆναι δὲ ταῦτα εἰς τὸ τριπλάσιον διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν δαπανώντων, ἥτις ἐδείχθη καὶ ἐν τοῖς προτέροις, καὶ τὸ δὴ χείριστον ὡς ἐκινδύνευε τὰ πάντα χωρὶς συνόδου ἀρχιερατικῆς καὶ σκέψεως γίνεσθαι), ὁ πάντα ἐφορῶν Κύριος τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἐλεήσας πρὸ τοῦ συμβῆναί τι τοιοῦτον, ᾠκονόμησε παραγενέσθαι ἡμᾶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔνθα, γενομένης σκέψεως καὶ τῇ γνώμῃ τῶν τε καθερευθέντων πανιερωτάτων μητροπολιτῶν, τῶν καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ συνδρομῇ τῶν τιμιωτάτων κληρικῶν καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων, τὰ μὲν ἤδη μελετώμενα τῶν ἀτόπων πάσῃ σπουδῇ ἐκωλύσαμεν καὶ ὡς ἱστὸν ἀράχνης διελύσαμεν· καταπείσαντες δὲ τοὺς κρατοῦντας καὶ τὸ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ὄνομα τοῖς πᾶσι προθέντες, ἵνα καὶ μᾶλλον τὸ πρᾶγμα στηρίζηται, ἄδειαν πᾶσαν ἐλάβομεν τοῦ τηρηθῆναι τὴν περὶ τούτων οἰκονομίαν καὶ κρίσιν εἴς τε τὴν ἐξουσίαν τῶν κανόνων καὶ εἰς τὴν ὑμετέραν ἄφιξιν διὸ καὶ γράφομεν

---

141) *Γ. Μαζαράκη* ὡς ἀνωτ. σ. 158.—*Δημ. Καμπούρογλου* μνημεῖα ὡς ἀνωτ. σ. 221.

πρὸς ὑμᾶς καὶ ἀξιοῦντες συμβουλεύομεν ἵνα. . . . . πᾶσαν πρόφασιν καὶ ἀμέλειαν ἀποτιναξάμενοι σπουδάσητε παραγενέσθαι πρὸς ἡμᾶς τὴν ταχίστην, ἵνα μεθ' ὑμῶν πάντων πᾶν προσῆκον τοῖς πράγμασι γένηται καὶ ὁ παρ' ἡμῶν λόγος βεβαιωθῇ, ὃν εἴπομεν πρὸς τοὺς κρατοῦντας, ὅτι χωρὶς τῆς ἐκλογῆς τῆς παρουσίας ὑμῶν οὐδὲν τῶν καθ' ἡμᾶς κανονικῶς ἐπιτελεῖται. Ταῦτα εἰδότες. . . . μετὰ σπουδῆς ἔλθετε πρὸς ἡμᾶς εἰς βεβαίωσιν τῶν τε ἡμετέρων λόγων καὶ στηριγμὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως· καὶ γὰρ ἐάν τις ὑμῶν τῶν ἀρχιερέων, ὃ οὐκ ἐλπίζομεν, οὐδὲ γένοιτο, μὴ πεισθείη ἡμῖν, εὐαγγελιζομένοις τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ συμβουλεύουσι τὰ συμφέροντα οὕτω ποιῆσαι καὶ ἐλθεῖν, γινωσκέτω ὅτι προηγουμένως μὲν τῆς προσηκούσης ἐκκλησιαστικῆς παιδείας πειραθήσεται, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ δυνάμει τοῦ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ παιδευθήσεται ἀσυγγνώστως καὶ ἀθῷοι ἡμεῖς τῆς αἰτίας ἐσόμεθα. . . . . » 142).

Καὶ πόσοι μὲν καὶ τίνες τῶν προσκληθέντων ἀρχιερέων κατέφθασαν εἰς βασιλεύουσαν καὶ πότε, εἶνε ἄγνωστον· εἶναι ὅμως γνωστὸν ὅτι Μελέτιος ὁ Ἀλεξανδρείας ἀνταποκριθεὶς εἰς τὴν γενομένην πρόσκλησιν εὑρέθη εἰς ΚΠολιν πιθανῶς περὶ τὰ τέλη Δ/βρίου 1596 ἀναλαβὼν εὐθὺς ἀμέσως ἢ ὀλίγον ἀργότερον καὶ τὴν τοποτηρητείαν, τὴν ὁποίαν φαίνεται προθύμως παραχωρήσας αὐτῷ ὁ Θεοφάνης 143). Τὰ πράγματα ὅμως ἐχώρουν ὁσημέραι ὀξυνόμενα. Οἱ ἀπαιτηταὶ τοῦ θρόνου ἐπληθύνοντο, ὁ δὲ Μελέτιος ἠρνεῖτο ἵνα ἐκλεγῇ ΚΠόλεως καίπερ «μετ' ἐνστάσεως βιαζόμενος παρὰ πάντων καὶ παρ' αὐτοῦ γε τοῦ Κυρύκη τὴν ἐπιστασίαν ἀναζώσασθαι τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου», ἀνέμενε δὲ ἀνυπομόνως ἀπάντησιν τοῦ Φιλαδελφείας Γαβριὴλ πρὸς ὃν ἔγραψε προτείνων τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἢ τοῦ Μαργουνίου ἀνάληψιν τῶν εὐθυνῶν τοῦ θρόνου. «Ἐγράψαμεν πρὸς τὴν σὴν ἱερότητα ἀπ' Αἰγύπτου εὐθὺς μηνυθέντες παρὰ τῆς συνόδου καὶ τοῦ λαοῦ σὺν καὶ βασιλικῷ προστάγματι, τοῦτο αὐτὸ μηνύσοντες καὶ παρακαλοῦντες εἰ δυνατόν σε τοῦ θρόνου τούτου τοῦ οἰκουμενικοῦ ἀντιλαβέσθαι, εἰ δὲ μήγε τὸν ἱερώτατον Μαργούνιον» 144). Καὶ ἐθεώρει ὁ Μελέτιος ἐξησφαλισμένην τὴν ἐκλογὴν ἑνὸς ἐκ τῶν δύο, ἀλλ' ἡ ἀπάντησις καθυστέρει, ὁ δὲ Θεοφάνης μή θεωρῶν ἑαυτὸν κατώτερον τῶν ὑποδεικνυομένων ὑποψηφίων διὰ τὸν θρόνον κατέλαβε αὐτὸν ἀναδειχθεὶς πατριάρχης.

Γνωστοῦ δὲ ὄντος ὅτι Μελέτιος ὁ Πηγᾶς ἐξέδωκεν, ὡς τοποτηρητὴς τοῦ θρόνου, γράμμα ὑπὲρ τῆς ἐν Πάτμῳ ἱ. μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου 1597 καὶ ὅτι τὸν αὐτὸν μῆνα ἰδ. ἕ. ἐξέδωκε

142) ***Σάθα*** ὡς ἀνωτ. 203 ἑξ.

143) Περὶ τούτου ὅρα ἐν τοῖς ἑπομένοις περὶ ***Μελετίου τοῦ Πηγᾶ.***

144) ***Περιοδικὸν*** Ε. Φ. Συλλ. τόμ. ΙΖ' σ. 77.

καὶ ὁ Θεοφάνης ὡς πατριάρχης παρόμοιον γράμμα ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ἱ. μονῆς, ἕπεται ἀσφαλῶς ὅτι ὁ Θεοφάνης ἀνῆλθε τὸν θρόνον κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1597 [145]).

Καὶ οὕτω «παρεισέδυ ὁ ταλαίπωρος Καρύκης, πολλὰ βλάψας καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐν βραχεῖ, ἀντιλέγοντος ἐμοῦ καὶ παραινοῦντος τὰ δέοντα, πλὴν μὴ παρρησίᾳ, πολλῶν ἕνεκα, ὥστε μηδὲ πάμπαν σιωπᾶν μηδὲ καταταβοᾶν ἀναιδέστατα», ὡς ἔγραφεν ὁ Μελέτιος τῷ Γαβριὴλ Φιλαδελφείας. Παρὰ πάσας ὅμως τὰς συστάσεις ταύτας καὶ παραινέσεις ἠρνεῖτο ὁ Θεοφάνης νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ ἄλλου τινός, παρεκτὸς τοῦ Μελετίου, τὸν ὁποῖον καὶ παρεκάλει ἵνα δεχθῇ τὸν θρόνον, καθὰ αὐτὸς οὗτος καὶ πάλιν ὁ Πηγᾶς ἀναφέρει ἐν' οἷς διηγεῖται σχετικῶς πρὸς τὴν ἐκλογήν, τὴν ὑποχώρησιν, ἔτι δὲ καὶ τὴν τελευτὴν τοῦ Θεφάνους:

«Ὅς τοῦ θρόνου ἐγκρατὴς γενόμενος ἀναξίως καὶ παρ' ἐμοῦ εὐθὺς ἐκ προοιμίων ἔνδον τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ἐλεγχόμενος, ἐφ' οἷς σύνοιδα πνευματικῶς, καὶ νουθετούμενος ἀπέχεσθαι τῶν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν, ὅτε παρεισέδυ ἀποδεξάμενος τὰ τῆς μεταθέσεως κηρύγματα, ἐκώφευε· καὶ μετὰ ταῦτα πανδημεὶ κατασυρόμενος καὶ διωχθείς, ἐμοῦ ἐπὶ μάρτυσι τῷ ἱερωτάτῳ Ἡρακλείας καὶ τῷ ἱερωτάτῳ Ρόδου ἀγωνιζομένου, εἰς τὴν Πόλιν ἀνακληθεὶς ἵνα μετὰ τιμῆς τὴν τιμὴν τοῦ πατριάρχου ἑκουσίως ἀποβάλῃ (ἄλλως γὰρ ἦν ἀδύνατον καὶ τὴν ἐκείνου δοξομανίαν θεραπεῦσαι καὶ σβέσαι τὸ σκάνδαλον), καὶ παρακούσας· ἐμοὶ γὰρ τὴν ἀξίαν παρεχώρει, ἑτέρῳ δὲ οὐδενί· ἔλεγε γάρ: «σοὶ μέν, μακαριώτατε πάτερ, ἡδέως ὑπαναχωρῶ καὶ παρακαλῶ δέξασθαί σε τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον· ἑτέρου γὰρ ὅλως τῶν ἁπάντων οὐκ εἰμὶ ἀναξιώτερος». Ἀντέλεγον δ' ἐγώ, ὡς ἀνάξιος ὤν, αὐτὸς παραχωρήσει καὶ παύσει τὰς κατ' αὐτοῦ βλασφημίας τὰς παρὰ πάντων προσελευθερῶν καὶ ἑαυτὸν τοῦ κρίματος καὶ τῆς ἁμαρτίας, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ἐγὼ γὰρ ὅλως οὐ δέχομαι, ἔλεγον, τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἴσως εἰσάξομέν τινα Θεοῦ ἄξιον ἱερέα. Τέλος δὲ καὶ παρόντος τοῦ Ἡρακλείας ἐλέγξας αὐτὸν ὡς οὐκ ἐξὸν γράφειν, προειπών τε καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ κακὴν ἐσομένην καὶ τὸν θάνατον κακίω, εἶδον κρίσιν Θεοῦ Σαβαώθ, εἰς θάνατον ἀνέλπιστον καταδικασθέντος θεόθεν αὐτοῦ. Κατορχησάμενος γὰρ ὁ τρισάθλιος τοῦ ἱεροῦ Νιπτῆρος μετὰ χλεύης τῶν ἀκουσάντων — μόνοι γὰρ παρῆσαν σχεδὸν οἱ ἱερεῖς καὶ αὐτοὶ μετὰ βάρους

[145]) **Acta** et Diplomata VI σ. 282-288.—***Βυζαντ.*** χρονικ. παράρτημα 10ου τόμ. — Actes de l'Athos, du Pantocrator par R. P. L. Pétit σ. 52.— Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ἵστανται τὰ ὑπὸ τοῦ ***Μ. Γεδεὼν*** εἰσηγούμενα περὶ μεταβολῆς τῆς τάξεως τῶν πατριαρχῶν Γαβριὴλ καὶ Θεοφάνους (***Ἐκκλ. Ἀλ.*** ΚΔ' 302, 337-338).

(ἴσως=βίας) καθελκυσθέντες—παρεωρακὼς τὴν λειτουργίαν τηλικαύτης ἡμέρας, μεθ' ἣν εἰώθει ἐπιτελεῖσθαι ὁ Νιπτήρ, τῇ τε ὑστεραίᾳ ᾄσας, ὥς φασι, τὸ κύκνειον κατὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν τῶν σωτηρίων παθῶν· τὸ Μέγα Σάββατον εὐτρεπιζόμενος καὶ ἐνδυόμενος τοὺς λεπτοὺς χιτωνίσκους ᾔσθετο τῆς Θεοῦ ὀργῆς οὕτως ἀξίως, ὥστε πρὶν τεθνάναι ἢ ἀκουσθῆναι νοσῶν» [146]).

Ὁ θάνατος τοῦ Θεοφάνους ὑπῆρξεν **ὀξὺς** καὶ **ἄκρος** κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ τοῦ Πηγᾶ, πρᾶγμα ὅπερ συμβάλλει εἰς τὸν καταρτισμὸν γνώμης ὅτι ἀπέθανεν μᾶλλον ἐξ ἀποπληξίας ἢ ἐκ συγκοπῆς καρδίας, ἀπέθανε δὲ τὸ Μέγα Σάββατον τοῦ 1597, συμπίπτον τότε πρὸς τὴν 26 Μαρτίου [147]). Ποῦ ἐτάφη, ἄγνωστον [148]).

---

[146]) ***Σάθα*** ὡς ἀνωτ. σ 212 ἑξ.

[147]) Θέλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι κατὰ λάθος ἐσημειώθη (***Ἑλληνικὰ*** Γ' 49) ὅτι ὁ Θεοφάνης ἐξέδωκε γράμμα ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μηδείας μονυδρίῳ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, κατὰ μῆνα ***Μάϊον*** (ἀντί: ***Μάρτιον***) τοῦ 1597, διότι ἐκ τῶν ἀναγραφομένων ὑπὸ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ καὶ ἐξ ἄλλων πληροφοριῶν εἶναι ἐξηκριβωμένος καὶ ὁ χρόνος τῆς «ἐπιτηρητείας» αὐτοῦ καὶ ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τοῦ Θεοφάνους.

[148]) Περὶ ***Θεοφάνους*** γενικῶς ὅρα: Bandurii 217, 228.—***Μαθᾶ*** 185.—***Ὑψηλ.*** 121.—***Γεδεὼν*** 538.—***Βυζαντ.*** Β' 532.—Le Quien I' 330.—Vailhé 1310, 1426.—Θεοφάνης Καρύκης ὁ πατριάρχης ὑπὸ ἀρχιμ. ***Εὐσταθίου Βουλισμᾶ*** ἐν ***Ἐκκλ. Ἀληθ.*** Δ' 336 ἑξ.—Περὶ Θεοφάνους Καρύκη πατριάρχου ΚΠόλεως ἐπιστολὴ ὑπὸ ***Σοφ. Κ. Οἰκονόμου*** ἐν ***Σάθα*** ὡς ἀνωτ. σ. 209 ἑξ.—Περὶ Θεοφάνους Καρύκη τοῦ γεγονότος οἰκουμ. πατριάρχου ἐπιστολιμαία διατριβὴ ὑπὸ ***Α. Π. Κεραμέως*** ἐν: ***Δ. Καμπούρογλου*** μνημεῖα κλπ. ὡς ἀνωτ. σ. 193 ἑξ.—***Τοῦ αὐτοῦ*** ἐν Journal du ministère de l'Instruction Publique. S. Petersbourg 1894 t. CCXCIII σ.1-20. -***Τοῦ αὐτοῦ*** ἱεροσολ. βιβλιοθ. Β' 208.—***Τοῦ αὐτοῦ*** Μαυρογ. βιβλιοθ. Α' 27, 113, 115, 117, 118, 119. —***Μ. Ἑλλ. Ἐγκ.*** ΙΒ' 540.— ***Θεολογία*** Δ' 180.—***Ὀρθοδ.*** Γ' 31.—***Ἐκκλ· Ἀλ.*** Δ' 398.—***Νέος Ποιμὴν*** περιοδ. ἐκ ΚΠ. τόμ. Δ' 444.—Ἑ. Φ. Συλλ. ***περιοδικὸν*** τόμ. ΙΖ' σ. 56, 74-77.—***Παράρτημα*** του αὐτοῦ τόμ. σ. 6.—***Κρουμβάχερ*** Γ' 716.—***Δυοβουν.*** σ. 82.—***Ἐκκλ. Φάρος*** τόμ. 10ος σ. 507.—***Ἀγ. Νινολάκη*** ὡς ἀνωτ. σ. 133 ἑξ.—Πατμιακὴ βιβλιοθήκη ὑπὸ ***Ι Σακελλίωνος*** Ἀθῆναι 1890 σ. 312.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΣ

Ἀπὸ τῆς 1ης μέχρι τῆς 10ης καὶ ἀπὸ τῆς 21ης μέχρι τῆς 31ης τοῦ λήξαντος μηνὸς ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐφησύχασεν ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅπου ἡ Ἱ. Θεολογικὴ Σχολή.

ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΥΦΗΜΙΑΣ

Ἐν συρροῇ εὐσεβοῦς ἐκκλησιάσματος ἐχοροστάτησεν ἡ Α. Θ. Παναγιότης κατά τε τὸν ἑσπερινὸν καὶ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τῇ 11 παρόντος μηνὸς ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος καὶ Πανευφήμου Εὐφημίας, ἧς τὸ ἅγιον λείψανον φυλασσόμενον, ὡς γνωστόν, ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ ἐξετέθη εἰς προσκύνησιν τῶν Χριστιανῶν.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΧΟΡΟΣΤΑΣΙΑ

Ἐν μέσῳ πολυπληθοῦς ἐκκλησιάσματος ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησε κατὰ τὸν παρόντα μῆνα ἐν τῷ ἱερῷ Ναῷ Ἁγίας Κυριακῆς Κοντοσκαλίου ἐπὶ τῇ ἀποδόσει τῆς πανηγυρισθείσης ἑορτῆς τῆς ἁγίας. Τὸν Θεῖον λόγον ἐκήρυξεν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ Φιλόθεος Μέγας Ἱεροκήρυξ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Τὴν 5ην καὶ 26ην τοῦ μηνός, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος, ἀδείᾳ καὶ προτροπῇ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, διαμενούσης ἐν Χάλκῃ, συνεδρίασεν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ α΄ τῇ τάξει Σεβ. Μ/του Ἡρακλείας Βενιαμίν.

ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ ΑΔΕΙΑΙ

— Κατὰ τὸν παρόντα μῆνα ἐπανῆλθεν ἐκ τοῦ εἰς Ἑλλάδα τελευταίου ταξειδίου αὐτοῦ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως Γεννάδιος. Τὴν Α. Σεβασμιότητα ἐχαι-

ρέτησεν ἐξ ὀνόματος τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ Πανοσιολ. Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱ. Συνόδου Κύριλλος.

—Τυχὼν κανονικῆς ἀδείας ἀνεχώρησε τῇ 30ῇ τοῦ μηνὸς κατευθυνόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς προσκύνησιν τῶν Ἱερῶν Τόπων ὁ Σεβ. Μ/της Ἴμβρου καὶ Τενέδου Ἰάκωβος. Τὴν Α. Σεβασμιότητα προέπεμψεν ἐκ προσώπου τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ ἀναπληρῶν τὸν ἀσθενοῦντα Μ. Ἀρχιδιάκονον Δευτερεύων Μάξιμος.

— Τῇ 23 λήξαντος μηνὸς ἀφίκετο ἐνταῦθα ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Ἰωάννης. Ἡ Α. Σεβασμιότης φιλοξενεῖται ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.

— Ἐπ' ἀδείᾳ ἀνεχώρησε τῇ 24 τοῦ μηνὸς μεταβαίνων εἰς Θεσσαλονίκην δι' ἰδίας αὐτοῦ ὑποθέσεις καὶ εἰς Ἅγιον Ὄρος πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Ἱερῶν Μονῶν ὁ Σχολάρχης τῆς Ἱ. Θεολ. Σχολῆς Χάλκης Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Μιλήτου Αἰμιλιανός. Τὴν Α. Θεοφιλίαν προέπεμψεν κατ' ἐντολὴν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ Πανοσιολ. Δευτερεύων Μάξιμος.

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

Κατὰ τὸν παρόντα μῆνα προσῆλθον εἰς τὰ Πατριαρχεῖα :

— Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Οὐγγαρίας κ. Jungers Arnothy.

— Οἱ Ἕλληνες ἀεροπόροι τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν Κωνσταντινούπολιν τριῶν ἀεροπλάνων τῆς Ἑλλάδος : Γ. Θέμελης, ἀρχηγός, Κ. Ποταμιάνος, Π. Σαχτούρης, Ἰ. Κόλλας καὶ Ξ. Βαρβαρέσος, μετὰ τοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ Στρατιωτικοῦ Ἀκολούθου τῆς Ἑλλάδος ἀντισυνταγματάρχου κ. Χρ. Ζωϊοπούλου.

— Οἱ κ.κ. Γ. Μπαρνιᾶς, πιλότος, Ε. Θωμόπουλος, συντάκτης, καὶ Ἐ. Μεγαλοκονόμου, φωτορεπόρτερ, τοῦ συνοδεύοντος τὰ στρατιωτικὰ ἑλληνικὰ ἀεροπλάνα ἰδιωτικὸν ἀεροπλάνον τῆς ἐν Ἀθήναις ἐφημερίδος «Ἀκρόπολις».

— Ὁ κ. Κ. Γκρέγκορ, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Τσεχοσλοβακικῆς Δημοκρατίας.

— Ὁ κ. Κ. Βρυάκος, ἐφέτης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

— Ὁ κ. Πέτρος Μεταξᾶς, πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Ρώμῃ.

— Ὁ κ. Λέων Ζαρίφης.

— Ὁ κ. Γ. Ζαρίφης.

— Ὁ ἐπισκεφθεὶς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅμιλος Ρουμάνων ἀξιωματικῶν.

— Ὁ κ. Κ. Σπανούδης.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Κατὰ τὸν παρόντα μῆνα ἀφίκετο ἐνταῦθα καὶ διέμεινεν ἐπὶ δεκαπενθήμερον ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀθηναγόρας, μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων καὶ ταμίας τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΔΕΡΚΩΝ

Προσβληθεὶς ἐκ γρίππης ἐπὶ δεκαπενθήμερον παρέμεινεν οἰκουρῶν ἐν τῇ Ἱ. αὐτοῦ Μητροπόλει ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Δέρκων Ἰωακείμ. Ἐξ ὀνόματος τῆς Α.Θ.

Παναγιότητος καὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἐπεσκέφθη τὴν Α. Σεβασμιότητα καὶ διερώτησε τὰ τῆς ὑγείας αὐτῆς ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης Ἀδαμάντιος Κασαπίδης.

Μ. ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΣ

Κατὰ τὸν παρόντα μῆνα ἀσθενήσας ἐνοσηλεύθη ἐπὶ εἰκοσαήμερον ἐν τοῖς Νοσοκομείοις Βαλουκλῆ ὁ Πανοσιολ. Μ. Ἀρχιδιάκονος Γρηγόριος. Τῇ Α. Πανοσιολογιότητι διεβίβασε τὰς εὐχὰς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ Πανοσιολ. Δευτερεύων Μάξιμος.

ΟΝΟΜΑΤΙΚΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

Ἐν τῷ τεύχει τοῦ παρελθόντος μηνός, ἐκ τυπογραφικῆς παραδρομῆς, δὲν ἀνεγράφη ὅτι ἦγε τὰ ὀνομαστήρια αὐτοῦ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θεοδωρουπόλεως Λεόντιος. Τὴν Α. Σεβ. ἐπεσκέφθη καὶ συνεχάρη ἡ Α. Θ. Παναγιότης.

— Πρὸς τοὺς κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα ὁμοίως ἑορτάσαντας τὴν ὀνοματικὴν αὐτῶν ἑορτὴν Σεβ. Μ/λίτας Ρόδου Ἀπόστολον καὶ Λέρου καὶ Καλύμνου Ἀπόστολον διὰ γραμμάτων διεβιβάσθησαν αἱ Πατριαρχικαὶ εὐχαὶ καὶ τὰ συγχαρητήρια.

— Κατὰ τὸν παρόντα μῆνα ἑώρτασαν τὰ ὀνομαστήρια αὐτῶν ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Ἀθηναγόρας, καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἐλασσῶνος Καλλίνικος. Διὰ γραμμάτων διεβιβάσθησαν πρὸς τὰς Α.Α. Σεβασμιότητας αἱ εὐχαὶ καὶ τὰ συγχαρητήρια τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ

Εἰσηγήσει τῆς Σχολαρχίας καὶ τῆς Ἐφορείας τῆς Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, ἐνεκρίθη συνοδικῶς ἡ εἰς διάκονον καὶ ἀκολούθως εἰς πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ ἐκ τῶν τελειοφοίτων τῆς Σχολῆς τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους ἱεροσπουδαστοῦ Δημητρίου Διονυσίου Νεστορίδου, φέροντος τὰ σχετικὰ προσόντα. Ἡ εἰς διάκονον χειροτονία τοῦ εἰρημένου ἐγένετο τῇ 29 λήξαντος μηνὸς ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μ/του Μύρων Πολυκάρπου ἐν τῷ ναΐδίῳ τῆς Ἱερᾶς Σχολῆς. Ὁ χειροτονηθεὶς ὠνομάσθη ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ εἰς τὸ κληρικὸν στάδιον Διονύσιος.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΡΟΔΟΥ

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου Ἀπόστολος ἐζήτησε τὴν γνώμην τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν συνήθειαν Χριστιανῶν τῆς Ἐπαρχίας αὐτοῦ ἵνα προσέρχωνται εἰς τὴν Θείαν Κοινωνίαν εἰς ὡρισμένας ἑτέρας παρὰ τὰς κεκανονισμένας πρὸς τοῦτο ἑορτὰς τῆς εὐσεβείας ἡμῶν, αἵτινές εἰσιν αἱ ἑορταὶ τοῦ Ἁγίου Πάσχα, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Χριστουγέννων.

Εἰς ἀπάντησιν ἐδηλώθη τῇ Α. Σεβασμιότητι, συνοδικῇ διαγνώμῃ, ὅτι τὸ προέχον ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ ἀπαράβατος ὑποχρέωσις τῶν πιστῶν ὅπως, κατὰ τὴν ρῆσιν τοῦ Ἀποστόλου, «δοκιμάζωσιν ἑαυτοὺς καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίωσι καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πίνωσι» καὶ ὅτι τηρουμένης τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης καὶ μετὰ

τὴν προσήκουσαν προετοιμασίαν ἐν νηστείᾳ καὶ ἐξομολογήσει δὲν δύναται νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ καὶ εἰς ἄλλας ἡμέρας παρὰ τὰς ὡς ἄνω κεκανονισμένας προσέλευσις τῶν πιστῶν εἰς τὴν Θείαν Κοινωνίαν.

Η ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΠΕΡΙΚΟΠΗΣ ΤΟΥ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν τῆς ἀναγνώσεως τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς εν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ εἰς ξένας γλώσσας, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐξ ἀφορμῆς παρουσιασθείσης σχετικῆς περιπτώσεως, ἀπεφάνθη ὅτι ἡ καὶ ὑπὸ λαϊκῶν ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσις τῆς περικοπῆς οὐκ ἔστιν ἐπιτετραμμένη.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΡΙΓΚΗΠΟΥ

Μετατεθέντος τοῦ τέως ἡγουμένου τῆς ἐν Πριγκήπῳ Ἱ. Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου Ἀρχιμανδρίτου Ἰακώβου διωρίσθη ἐν αὐτῇ ἡγούμενος ὁ τέως διάκονος Ἁγίου Νικολάου Γαλατᾶ Λύσανδρος, χειροτονηθεὶς ἐπὶ τούτῳ συνοδικῇ ἀποφάσει, εἰς πρεσβύτερον. Ἡ χειροτονία τοῦ εἰρημένου ἐτελέσθη ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ Ἁγίου Νικολάου Γαλατᾶ, τῇ 29ῃ λήξαντος μηνός, ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Μοναστηριακῆς Ἐπιτροπῆς Σεβ. Μ/του Χριστουπόλεως Μελετίου.

ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΓΑΛΑΖΙΟΥ

Χηρευσάσης τῆς θέσεως ἱερατικῶς Προϊσταμένου τῆς ἐν Ρουμανίᾳ ὁμογενοῦς Κοινότητος Γαλαζίου, διωρίσθη, συνοδικῇ ἀποφάσει, ἐν αὐτῇ, ἀπολυθεὶς πρὸς τοῦτο κανονικῶς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ τέως Προϊστάμενος ἐν Σόφιᾳ Ἀρχιμ. Κύριλλος Λαμπρυνίδης. Ἡ Α. Πανοσιολογιότης ἤδηἀνέλαβε τὰ καθήκοντα τῆς νέας θέσεως αὐτῆς.